

Promišljanja mladih o gospodarstvu hrvatske

Komar, Žoel

Undergraduate thesis / Završni rad

2019

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Pula / Sveučilište Jurja Dobrile u Puli**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:137:302176>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-08-17**

Repository / Repozitorij:

[Digital Repository Juraj Dobrila University of Pula](#)

Sveučilište Jurja Dobrile u Puli
Fakultet ekonomije i turizma
«Dr. Mijo Mirković»

ŽOEL KOMAR

**PROMIŠLJANJA MLADIH O GOSPODARSTVU
HRVATSKE**

Završni rad

Pula, 2019.

Sveučilište Jurja Dobrile u Puli
Fakultet ekonomije i turizma
«Dr. Mijo Mirković»

ŽOEL KOMAR

**PROMIŠLJANJA MLADIH O GOSPODARSTVU
HRVATSKE**

Završni rad

JMBAG: 0303065100, redovita studentica

Studijski smjer: Financijski management

Predmet: Gospodarstvo Hrvatske

Znanstveno područje: Društvene znanosti

Znanstveno polje: Ekonomija

Znanstvena grana: Opća ekonomija

Mentorica: izv. prof. dr. sc. Kristina Afrić Rakitovac

Pula, rujan 2019.

IZJAVA O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI

Ja, dolje potpisana **ŽOEL KOMAR**, kandidatkinja za prvostupnika ekonomije/poslovne ekonomije, smjera **FINANCIJSKI MANAGEMENT**, ovime izjavljujem da je ovaj Završni rad rezultat isključivo mogega vlastitog rada, da se temelji na mojim istraživanjima te da se oslanja na objavljenu literaturu kao što to pokazuju korištene bilješke i bibliografija. Izjavljujem da niti jedan dio Završnog rada nije napisan na nedozvoljen način, odnosno da je prepisan iz kojega necitiranog rada, te da ikoji dio rada krši bilo čija autorska prava. Izjavljujem, također, da nijedan dio rada nije iskorišten za koji drugi rad pri bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj ili radnoj ustanovi.

Student

U Puli, _____, _____ godine

IZJAVA

o korištenju autorskog djela

Ja, **ŽOEL KOMAR** dajem odobrenje Sveučilištu Jurja Dobrile u Puli, kao nositelju prava iskorištavanja, da moj završni rad pod nazivom **PROMIŠLJANJA MLADIH O GOSPODARSTVU HRVATSKE** koristi na način da gore navedeno autorsko djelo, kao cjeloviti tekst trajno objavi u javnoj internetskoj bazi Sveučilišne knjižnice Sveučilišta Jurja Dobrile u Puli te kopira u javnu internetsku bazu završnih radova Nacionalne i sveučilišne knjižnice (stavljanje na raspolaganje javnosti), sve u skladu s Zakonom o autorskom pravu i drugim srodnim pravima i dobrom akademskom praksom, a radi promicanja otvorenoga, slobodnoga pristupa znanstvenim informacijama. Za korištenje autorskog djela na gore navedeni način ne potražujem naknadu.

U Puli, _____ (datum)

Potpis

Sadržaj

1.	Uvod	1
2.	Demografska kretanja u Republici Hrvatskoj.....	2
2.1	Kratki povijesni pregled	2
2.2	Demografska kretanja	3
3.	Odabrana obilježja gospodarstva Republike Hrvatske	8
3.1	Prirodni resursi u funkciji razvoja gospodarstva	8
3.2	Konkurentnost gospodarstva.....	10
3.3	Gospodarske krize.....	12
4.	Mladi u hrvatskom društvu	15
4.1	Okolnosti odrastanja.....	15
4.2	Mladi i obrazovanje.....	17
4.3	Razumijevanje sustava vrijednosti mladih	21
4.4	Politika za mlade i generacijski problemi	24
5.	Promišljanja mladih o gospodarstvu Hrvatske.....	31
5.1	Analiza odgovora studenata preddiplomskog studija.....	31
5.2	Analiza odgovora studenata diplomskog studija.....	44
5.3	Komparativna analiza provedenih istraživanja	56
6.	Zaključak	59
7.	Popis literature.....	61
8.	Popis tablica	62
9.	Prilog	65
10.	Sažetak.....	69
11.	Summary	70

1. Uvod

Mladi su najperspektivniji segment populacije o kojima ovisi budući razvoj pojedinog i svjetskog gospodarstva, dok su u isto vrijeme i nastavljači tradicije i inovatori društvenih vrijednosti. Mnogobrojni statistički podaci ukazuju nam na problem iseljavanja mladih iz Hrvatske, pretežito zbog uvjeta rada i životnog standarda koji pružaju druge zemlje. S obzirom na navedeno, cilj je analiza promišljanja mladih o dosadašnjim obilježjima hrvatskog gospodarstva, izazovima i mogućim promjenama.

Rad se, pored Uvoda i Zaključka, sastoji od četiri poglavlja.

U prvom je poglavlju dan kratak pregled hrvatske povijesti te prikaz demografskih kretanja.

U drugom se poglavlju analiziraju odabrani aspekti hrvatskog gospodarstva: prirodni resursi u funkciji razvoja gospodarstva, konkurentnost gospodarstva te gospodarske krize tijekom posljednja tri desetljeća. Poglavlje je važno iz razloga što su gospodarske prilike ograničene prirodnim resursima koji su dani u prirodni, te zbog utjecaja okoline pod kojim je gospodarstvo Hrvatske.

Treće poglavlje odnosi se na mlade u hrvatskom društvu, njihove okolnosti odrastanja i obrazovanja, razumijevanje sustava vrijednosti mladih, te kako ostvariti kvalitetne politike za mlade i uočavanje generacijskih problema uz naglasak na poticanje mladih na javni angažman.

Četvrti dio rada prikazuje rezultate empirijskog istraživanja provedenog na uzorku studenata preddiplomskog studija te na uzorku studenata diplomskog studija. Poglavlje se sastoji od tri dijela: u prvo se analiziraju odgovori studenata preddiplomskog studija, u drugom odgovori studenata diplomskog studija, te je u trećem donesen zaključak komparacijom odgovora dviju studijskih razina.

Za potrebe rada korištene su sljedeće znanstvenoistraživačke metode: empirijska, komparativna, induktivno-deduktivna, matematička, povijesna, anketiranja, brojenja, statistička, deskriptivna, te metoda analize i sinteze.

2. Demografska kretanja u Republici Hrvatskoj

Današnja demografska struktura, definirana je demografskim kretanjima koja su se događala u povijest hrvatskog gospodarstva o čemu je prikazano više u ovom poglavlju.

2.1 Kratki povijesni pregled

Republika Hrvatska po svojoj je geografskoj veličini od 56,578 km² kopnene površine i 31,067 km² morske površine u kategoriji srednje velikih zemalja sa ukupnom površinom od 89,810km². Hrvatska je 123. od 196 država svijeta po geografskoj veličini. Prema zadnjem Popisu stanovništva 2011. godine, Hrvatska je imala 4.298.889 stanovnika, sa gustoćom naseljenosti od 75,8 po km², 90,42% stanovništva definira se kao Hrvati, najbrojniju manjinu čine Srbi sa 4,36%, najveći dio stanovništva čine vjernici katoličke vjeroispovijedi sa 86,28%.¹

Republika Hrvatska uređena je kao demokratska država, sa glavnim gradom Zagrebom, te 20 administrativnih podjela (županije) plus grad Zagreb, sa 128 gradova, 428 općina i 6756 naselja.²

Da bismo razumjeli sadašnje stanje pojedine države važno je poznavati povijesni tijek iste. Temelji hrvatske države posežu još iz doba Srednjeg vijeka kada su Hrvati osnovali svoje dvije kneževine, Panonsku i Primorsku Hrvatsku u 1.-om tisućljeću. Za vrijeme dinastije Trpimirović Hrvatska postaje jedinstvena kneževina, a 7. lipnja 876. godine pod vladavinom kneza Branimira prvi put i nezavisna država. 925. godine pod vodstvom kralja Tomislava postaje kraljevina, a posljednji je hrvatski kralj bio Petar Svačić, koji sklapa uniju sa Ugarskom 1102. godine, Hrvatska i dalje „živi“ sa svim svojim državnim značajkama, ali sa zajedničkim kraljem. 1527. godine uslijed Osmanskog napada, Hrvatska podliježe Habsburškoj dinastiji, te Hrvatsko-ugarskom nagodbom, 1868.godine, definira položaj Kraljevine Dalmacije, Hrvatske i Slavonije sa Kraljevinom Ugarskom unutar Austro-ugarske monarhije. Pri kraju Prvog svjetskog rata, 1918. godine, Hrvatska postaje Država Slovenaca, Hrvata i Srba; zatim

¹ Prema: Državni zavod za statistiku Republike Hrvatske (2013.): *Popis stanovništva, kućanstava i stanova 2011., Stanovništva prema spolu i starosti*, Državni zavod za statistiku, Zagreb, str. 12.

² Prema: Hrvatska.eu: *Hrvatska ukratko*, <https://croatia.eu/article.php?lang=1&id=6>, (30.04.2019.)

Kraljevstvo Srba, Hrvata i Slovenaca. Nakon Drugog svjetskog rata, 1945. godine, u kraljevini dolazi do komunističkog režima, od 1945. do 1991. Hrvatska je promijenila 3 naziva: Demokratska Federativna Jugoslavija, Federativna Narodna Republika Jugoslavija, te Socijalistička Federativna Republika Jugoslavija, ta je država obuhvaćala Sloveniju, Hrvatsku, Bosnu i Hercegovinu, Srbiju, Crnu Goru, Kosovo i Makedoniju, ukupno je stanovništva bilo 23.724.919 stanovnika, na površini od 255,804 km², to čini gustoću naseljenosti od 92,7 po km².³

1990. godine po prvi su put provedeni višestranački izbori nakon 45 godina jednostranačkog sustava, iste je godine 30.-og svibnja demokratski izabran višestranački državni sabor, 25. lipnja 1991. godine Republika Hrvatska donijevši ustavnu odluku postala samostalna i neovisna država. Postavši neovisna, Hrvatska je prešla sa planske na tržišnu privredu što je predstavljalo velik problem u političkoj, gospodarskoj i demografskoj tranziciji. Zbog planske privrede, konkurentnost Hrvatske nije se poticala, te Hrvatska nije mogla konkurirati niti dovoljno kvalitetno podmiriti potrebe svog stanovništva.⁴

Hrvatska je danas jedna od članica brojnih međunarodnih organizacija: Ujedinjenih naroda, Vijeća Europe, Svjetske trgovinske organizacije, Organizacije za europsku sigurnost i suradnju, Organizacije Sjevernoatlantskog ugovora, Europske unije i dr.⁵

2.2 Demografska kretanja

Demografija je znanost koja se bavi proučavanjem stanovništva i njegovog kretanja, najpoznatiji demografski pokazatelji su natalitet, mortalitet, fertilitet, migracije i slično, te osnovne demografske strukture kao što su biološka, etična, vjerska i druge. Pojam stanovništvo podrazumijeva skup osoba u kojima svaka od njih sudjeluje sa svojim posebnim obilježjima, koja čine osnovu na kojoj se formiraju strukture stanovništva. Glavna područja istraživanja populacije odnosi se na dinamiku

³Prema: Hrvatska.eu: *Povijesni pregled*, <https://croatia.eu/page.php?lang=1&id=13>, (30.04.2019.)

⁴Ibidem

⁵Op. cit. pod 2

populacije, plodnost i obitelj, tj. zdravlje, starenje i mortalitet. Osim toga proučava se i radni kapital, tržište rada, itd. Jedan od poznatijih pokazatelje demografskih kretanja jest ukupan broj stanovništva. Ukupan broj stanovništva utvrđuje se popisom stanovništva; postoje dva koncepta popisa stanovništva: metoda prisutnog stanovništva (stanovnik nekog područja je svaka osoba koja u trenutku stvaranja popisa zatekne u tome području, bez obzira je li joj tu stalno prebivalište ili ne) i metoda stalnog (rezidencijalnog) stanovništva (stanovnik nekog područja je ona osoba koja u trenutku stvaranja popisa ima stalno prebivalište u tome području bez obzira na to je li trenutno prisutna). Na području RH se do 2. svjetskog rata koristi načelo prisutnog stanovništva, dok se nakon 2. svjetskog rata koristi metoda stalnog popisa stanovništva. Popis stanovništva 2001. godine proveden je na konceptu stalno-prisutnog stanovništva, kada je bilo 4.437.460 stanovnika, također je i 2011. godine proveden popis stanovništva, 4.284.889 osoba, na konceptu stalno-prisutnog stanovništva, no zbog promjena statističke definicije, ta dva popisa nisu usporediva.⁶

Natalitet je pojam koji označava broj rođenih u nekoj populaciji u određenom vremenu, najčešće je to godina dana. Najčešće se prikazuje kao stopa ukupnog nataliteta koja pokazuje ukupan broj poroda na tisuću stanovnika neke zemlje, taj pokazatelj nije najrelevantniji jer u izračun uzima živorođene i mrtvorodne, umjesto toga relevantniji je pokazatelj stopa natalitete ili rodnosti, tj. broj živorođenih na tisuću stanovnika. Dok mortalitet je broj umrlih u određenom razdoblju, stopa smrtnosti ili mortaliteta označava broj umrlih u nekoj populaciji na tisuću stanovnika neke zemlje. Zemlje koje imaju stopu nataliteta manju od 25 promila ubrajaju se u zemlje sa niskom razinom natalitete, u RH 2014. godine stop nataliteta iznosila je 9,3 promila, što znači da se na 1000 stanovnika rađalo 9,3 živorođene djece zbog čega Hrvatska spada u zemlje sa niskim natalitetom. Uspoređujući natalitet i mortalitet dolazimo do prirodnog kretanja stanovništva. Prirodno kretanje stanovništva može biti prirodni pad ili rast. Veći natalitet od mortaliteta označava prirodni rast, dok mortalitet veći od natalitete nazivamo prirodni pad, kao što je slučaj u RH od 1991. godine, stopa mortaliteta 2014. godine iznosila je 12 promila što je više od stope nataliteta koja je iznosila 9,3 promila ili drugim riječima depopulacija. Također promatraju se i potencijali reprodukcije populacije. Prvi pokazatelj je stopa ukupnog fertiliteta koji u odnos stavlja broj

⁶ Prema: Obadić, A. i Tica, J. (2016.): *Gospodarstvo Hrvatske*, Ekonomski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Zagreb, str. 166.-167.

živorodenog muškog i ženskog stanovništva u fertilnoj dobi, fertilna dob je između 15. i 64. kod muškaraca i 49. godine u života žena. Drugi je pokazatelj opća stopa fertiliteta koji definira odnos broja živorođene djece i žena u fertilnoj dobi, tj. u dobi od 15. do 49. godine. U RH prvi pokazatelj 2011. godine iznosi je 17 promila, što znači da je 17 djece rođeno na 1000 stanovnika u odnosu na fertilnu dob muškaraca (od 15. do 64. godine) i žena (od 15. do 49. godine); dok drugi pokazatelj, opća stopa fertiliteta, iznosila 42 promila 2011. godine, što znači da se na 1000 žena u fertilnoj dobi rodilo 42 djece. Razinu plodnosti stanovništva najbolje opisuje totalna stopa fertiliteta koja predstavlja vjerojatnost prosječno živorođene djece koju bi jedna „prosječna“ žena tijekom fertilnog razdoblja rodila u razdoblju od 15. do 49. godine života. Kritična brojčana vrijednost totalne stope fertiliteta iznosi 2,1 prosječno djece po jednoj ženi u fertilnoj dobi, što predstavlja nužnost za obnavljanje stanovništva. U Hrvatskoj ta stopa posljednjih godina iznosi 1,5, a u razvijenim zemljama u prosjeku iznosi 1,3 dok u zemljama u razvoju iznosi 3,3. Niske razine fertiliteta dovode do smanjenje udjela mladih u gospodarstvu čime i smanjenje broja stanovnika u gospodarstvu zbog čega je upitan sam budući razvoj istoga, dugotrajni prirodni pad temelj je za proces starenja stanovništva.⁷

Relativni pokazatelji spolne strukture su koeficijent maskuliniteta koji se definira kao udio muškog stanovništva na tisuću žena, te koeficijent feminiteta kao udio ženskog stanovništva na tisuću muškaraca. Opaženo je kako se općenito rađa više ženske djece, te kako je smrtnost muške djece veća u prvim godina života. U Hrvatskoj 2013. godine, koeficijent maskuliniteta iznosio je 933, dok feminiteta 1072.⁸

Starosna struktura stanovništva prikazuje odnos stanovništva prema dobnim skupinama. Pokazatelj se dijeli na 3 starosne skupine: mlado (0-14), zrelo (15-64) i staro (65+) stanovništvo. Prosječna starost stanovništva aritmetička je sredina starosti stanovništva neke zemlje, tako za RH možemo reći da stanovništvo postaje sve starije, 1948. godine pokazatelj je iznosio 30 godina (prosječna starost za žene bila je 29, a za muškarce 31 godina), dok prema zadnjem popisu stanovništva 2011. godine pokazatelj je iznosio 42 godine.⁹

⁷ Op. cit. pod 6, str. 169.-178.

⁸ Op. cit. pod 6, str. 179.-180.

⁹ Op. cit. pod 6, str. 180.

Indeks starenja jedan je od najboljih pokazatelja starosti populacije koji pokazuje udio starih 60 i više godina prema broju stanovnika mlađih od 20 godina života. Kritična je granica 40, a za Hrvatsku je taj pokazatelj 115, u 2011. godini, zbog čega RH spada u zemlje sa starim stanovništvom. Razlog tome je što se smanjuje broj mladog stanovništva, a istodobno ubrzano povećava broj starog stanovništva.¹⁰

Dobno-spolna piramida grafički je prikaz dobro-spolne strukture stanovništva, te sadrži značajan broj informacija. Hrvatska dobno-spolna piramida nema oblik piramide, već obrnute piramide. Po Popisu 2011. od ukupne populacije bilo je 48,2% muškaraca i 51,8% žena. Udio muškaraca veći je u mlađim dobnim skupinama, a udio žena veći je u starijim skupinama. Po prvi put broj stanovništva starih 65 i više premašio broj mladih od 0 do 14 godina, osim toga, veći je broj osoba vrlo visoke životne dobi pa tako udio stanovništva starog 80 i više iznosi 3,9%, dok je 1953. godine iznosio samo 0,8%. Navedeni podaci iz dobno-spolne piramide ukazuju na proces starenja hrvatskog stanovništva.¹¹

Ukupna struktura stanovništva dijeli se na izvanradni i radni kontingent. Radni je kontingent stanovništva koje je u dobi života fiziološki sposobno za rad u određenom radnom vremenu i s određenim stupnjem intenziteta, to se naziva radno sposobna dob. U pravilu, to je stanovništvo u suvremenim gospodarstvima izvor egzistencije, dobne su granice između 15.-te i 64.-te godine života. Izvan radni kontingent odnosi se na osobe do 14 godina i stariji od 65 godina. U RH udjel stanovništva u predradnoj dobi (do 14. godina) smanjen između 1971. i 2011. godine je sa 22,6% na 15,2%. Udjel radnog kontingenta (od 15 do 65 godine) ostalo je na približnoj razini (67%). Udjel postradnog kontingenta u proteklih je četrdeset godina gotovo udvostručen (sa 9,6% na 17,7%). Značajni pokazatelji strukture stanovništva su koeficijent ulaska i izlaska u/iz radnog kontingenta, pokazuju nam koliki je odnos broja osoba od 10 do 14 godina i radnog kontingenta, te broj osoba od 60 do 64 godina i radnog kontingenta. Koeficijent ulaska u radnu dob između 1971. i 2011. smanjen je sa 12,05 na 8,19, dok je koeficijent izlaska iz radne dobi povećan sa 7,78 na 9,49. To je još jedan od pokazatelja koji nam ukazuje na to kako stanovništvo RH stari¹²

¹⁰ Op. cit. pod 6, str. 180

¹¹ Op. cit. pod 6, str. 182.-184.

¹² Op. cit. pod 6, str. 184.-186.

Struktura stanovništva prema obrazovanju, nacionalnoj i vjerskoj pripadnosti, također su jedni od pokazatelje koji se proučavaju i uspoređuju u strukturi stanovništva. Prema strukturi obrazovanja, po zadnjem popisu stanovništva iz 2011. godine, u RH je bilo preko 30% stanovništva starijeg od 15 godina sa osnovnim ili nižim obrazovanjem, 50% sa srednjoškolskim obrazovanjem, te 16% sa visokim obrazovanjem. Nepismeno je 0,8% stanovništva, 57,4% Hrvata starijih od 10 godina koristi se internetom, 53% elektronički pismeno, 45,2% poznaje tablične izračune, a 52,1% obradu teksta. Prema nacionalnoj strukturi iz zadnjeg popisa stanovništva 90,42% čine Hrvati, 4,36% Srbi, manje od 1% Bošnjaci i ostali. Što se jezika tiče, 95,6% stanovnika navode hrvatski jezik kao materinji. Što se vjerske pripadnosti tiče 86% izjasnilo se kao katolici, 4,44% pravoslavne vjeroispovijedi, te ostalo.¹³

Promjene u ljudskom kapitalu, starenje i smanjenje broja stanovnika značajno utječe na nacionalnu štednju i potrošnju, te na ukupno nacionalno blago. Kada broj stanovnika opada, a stanovništvo u prosjeku stari, polako će opadati prosječna stopa štednje, a rasti će prosječna sklonost potrošnji, prema Modigianijevoj teoriji životnog ciklusa potrošnje¹⁴. Takvi ciklusi, ako se nastave demografski trendovi starenje stanovništva, potencijalno bi mogli dovesti do smanjenja ukupne štednje, povećanje ukupne potrošnje, te posljedično negativnog salda i smanjenja ekonomske stope rasta. No, teorija životnog ciklusa poznaje mirovinske sustave međugeneracijske solidarnosti, iako ga RH ima, važno je uzeti u obzir implikacije tih sustava. Sami mirovinski sustavi međugeneracijske solidarnosti vode do neodrživosti sustava ako populacija stari zbog stope ovisnosti (omjer broja umirovljenika i broja zaposlenih), 1980. godine taj je omjer bio 1:4,04, dok 2001. taj omjer drastično je niži i iznosi 1:1,14, što pokazuje rast broja korisnika mirovine i potrebu za promjenama.¹⁵

Možemo zaključiti kako je u Hrvatskoj, po svim pokazateljima, značajan trend starenja stanovništva. Smanjenjem broja rođene djece zbog socio – ekonomskih razloga i produženjem životne dobi, kako u Hrvatskoj tako i u srednje razvijenim i razvijenim zemljama Svijeta javlja se isti trend demografskih kretanja.

¹³ Op. cit. pod 6, str. 186.-187.

¹⁴ Op. cit. pod 6, str. 189.

¹⁵ Op. cit. pod 6, str.188.

3. Odabrana obilježja gospodarstva Republike Hrvatske

U ovom poglavlju ističu se potencijali razvoja gospodarstva pomoću prirodnih resursa, zatim konkurentnost gospodarstva pod utjecajem sveprisutne globalizacije, te se u zadnjem dijelu poglavlja prikazuju gospodarske krize i stilizirane činjenice u zadnjih tri desetljeća .

3.1 Prirodni resursi u funkciji razvoja gospodarstva

Prirodni resursi ili elementi sastavni su dio ljudskog okruženja koji se nalaze u prirodni i koji su neophodni za čovjekovo preživljavanje, na primjer: Sunce, voda, zemlja, zrak, vegetacija,... Prirodni resursi se dijela na obnovljive i neobnovljive, što je izrazito važno razlikovati kako bi svako gospodarstvo moglo upravljati njima, te ih koristiti što racionalnije. Obnovljivi izvori su resursi koji se obnavljaju u beskonačnom toku prirodnih procesa, dok su neobnovljivi resursi oni koji se nakon korištenja ne mogu više obnoviti.¹⁶

Već prije spomenuta geografska veličina od 56,578 km² kopnene i 31,067 km² morske površine ukazuje nam kako RH ima bogatu floru i faunu kopnenog i morskog svijeta. Na teritoriju RH nalazi se oko 56,96% poljoprivredne površine (86% čine obradive površina, 14% neobradive površine), oko 36,75% šume i 6,29% ostale površine, čime možemo zaključiti kako RH ima velike prirodne resurse i potencijale u smjeru poljoprivrede, što za vlastite potrebe, što za izvoz. Veliku površinu zauzimaju i šume (36,75%), čiji su potencijali mnogobrojni; izvor sirovina, turistička ponuda, klimatska i vodozaštita funkcija, itd.¹⁷

Osim velikom površinom poljoprivrednih površina, Hrvatska se može pohvaliti i značajnim kopnenim (Mura, Drava, Dunav, Sava i dr.) i morskim (Jadransko more) vodama. Važnost kopnenih voda za gospodarstvo Hrvatske su opskrba pitkom vodom, navodnjavanje površina, stvaranje plodnog tla, hidroenergija, uzgoj i lov slatkovodnih

¹⁶ Prema: Božić, I. (2015.): *Prirodni resursi i hrvatsko gospodarstvo*, Sveučilište Jurja Dobrile u Puli, Odjel za ekonomiju i turizam dr. Mijo Mirković, Pula, str. 3.

¹⁷ Op. cit. pod 16, str. 13.

riba, riječni turizam, međunarodni promet,...¹⁸ Energijom položaja mogu se iskoristiti prirodni resursi kopnenih voda putem hidroelektrana koje transformiraju energiju vode u električnu energiju. Hrvatska iskorištava neto potencijal od 59%, glavni vodeni tokovi nalaze se na rijeci Dravi (50% iskorištenog potencijala), Cetini (98%), Liki i Gackoj (70%), ponornica južne Like (100%).¹⁹ RH zauzima 4. mjesto na svijetu prema bogatstvu slatke vode, od ukupne količine vode Hrvatske, podzemne vode čine 12%, što predstavlja najvažniji izvor pitke vode.²⁰ Važnosti morskih voda valja staviti na izvor hrane za čovjeka, međunarodne transporte, turističku ponudu,... Važno je napomenuti kako su vode glavni izvor prehrane za čovjeka uz poljoprivredne resurse.

Osim navedenih prirodnih resursa, RH obiluje naftom i zemnim plinom koji su prisutni u svakodnevnom življenju, te se u RH 1844. godine javljaju prve bušotine na području Međimurja. RH ima tri značajna ležišta nafte i plina (Dravsko, Savsko i Istočnoslavonsko), a trenutno postoji 35 naftnih polja. Puno je zaliha nafte i plina potrošeno, no nagađa se kako RH ima još puno neotkrivenih nalazišta nafte. Osim nafte i plina, Hrvatska se može pohvaliti i nalazištima ugljena, kao još jedana od vrsti energija koje se koriste u svakodnevnom životu.²¹

Važno je racionalno upravljati svim prirodnim resursima, nevezano jesu li ili nisu obnovljivi, kako bi mogli planirati gospodarske aktivnosti koje su usko povezane sa kvalitetom života građana.

¹⁸ Op. cit. pod 16, str. 14.

¹⁹ Op. cit. pod 16, str. 15.

²⁰ Ibidem

²¹ Op. cit. pod 16, str. 17.-21.

3.2 Konkurentnost gospodarstva

Michael E. Porter definirao je konkurentnost kao produktivnost kojom država ili poduzeće koristi svoje ljude, kapital i prirodne resurse.²² Hrvatska je malo otvoreno gospodarstvo koje ovisi o gospodarskim zbivanjima u okruženju što utječe i na samu konkurentnost Hrvatske. Konkurentnost se promatra na mikrorazini (na razini poduzeća), makrorazini (na razini nacionalnog gospodarstva), te na mezorazini (na razini industrije). Kombinacijom svih triju razina dobivamo cjelokupnu sliku konkurentnosti pojedinog gospodarstva.²³

Najznačajniji pokazatelj konkurentnosti gospodarstva jest vanjska trgovina, čiji se utjecaj ogleda na promet, trgovinu, tržište nekretnina, smještaj i posluživanje hrane. Izvoz Hrvatske u zemlje EU iznosi 64%, dok u zemlje Srednjeeuropskog ugovora (CEFTA – Central European Free Trade Agreement) 20%, u ostale europske zemlje izvori se 10%, a 6% u neeuropske zemlje. Uvozom u RH 75% dolazi iz zemlja EU, zbog čega je EU glavni partner vanjske trgovine, 11% uvoza dolazi iz ostalih europskih zemalja.²⁴

Pokazatelj konkurentnosti koji se najčešće koristi jest Indeks globalne konkurentnosti, indeks definira skup institucija, politika i faktora koji određuju razinu produktivnosti zemlje, a sastoji se od 12 stupova konkurentnosti podijeljenih u tri osnovne skupine.²⁵ Konkurentnost pojedine zemlje usko je povezana sa razvojem iste. Postoje tri stadija razvoja zemlje: 1. faza temeljena na proizvodnim faktorima, 2. faza temeljena na efikasnosti, te 3. faza temeljena na inovacijama. Hrvatske se nalazi u skupini zemalja iz faze temeljena na efikasnosti u fazu temeljenu na inovacijama.²⁶

U nastavku slijedi tablica u kojoj su prikazane vrijednosti Indeksa globale konkurentnosti od 2006. do 2017. godine, što je vrijednost niža to je konkurentnost veća, tj. što je vrijednost veća to je konkurentnost države manja.

²² Prema: Čičić, V. (2018.): *Konkurentnost hrvatskog gospodarstva*, Sveučilište Jurja Dobrile u Puli, Odjel za ekonomiju i turizam dr. Mijo Mirković, Pula, str. 3.

²³ Op. cit. pod 6, str. 128.-129.

²⁴ Op. cit. pod 6, str. 131.

²⁵ Op. cit. pod 6, str. 143.

²⁶ Op. cit. pod 6, str. 144.-145.

Tablica 1. Indeks globalne konkurentnosti za republiku Hrvatsku

Godina	Indeks globalne konkurentnosti Hrvatske
2006.	56
2007.	57
2008.	61
2009.	72
2010.	77
2011.	76
2012.	81
2013.	75
2014.	77
2015.	77
2016.	74
2017.	74

Izvor: Obrada autora prema: Obadić, A. i Tica, J. (2016.) : Gospodarstvo Hrvatske, Ekonomski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Zagreb, str. 145. i Čičić, V. (2018.): Konkurentnost hrvatskog gospodarstva, Fakultet ekonomije i turizma dr. Mijo Mirković u Puli, Pula, str. 13.

Po globalnom Indeksu konkurentnosti Hrvatska je najbolju poziciju imala 2006. godine prije ulaska u krizu, a najlošiju 2012. godine. Zadnjih dvije godine (2016. i 2017.) indeks je isti, što znači da je konkurentnost RH bila na istoj razini.

Konkurentnost i razvijenost svake zemlje potrebno je poticati, zbog čega, između ostalog, RH koristi klastere. Klasteri, razumijevani kao koncentracije poduzeća i institucija različitih djelatnosti, u brojnim su zemljama pridonijeli poboljšanju konkurentnosti gospodarstva. „Sve oštrija konkurencija na globalnom tržištu stvara potrebu za restrukturiranjem gospodarstva na različitim razinama, te inovativnim rješenjima kako bi se stekla i održala konkurentna prednost. A kada je u pitanju unaprjeđenje konkurentnosti poduzeća, klasteri mogu predstavljati jedno od efikasnijih rješenja. U malim otvorenim gospodarstvima optimalna veličina poduzeća često je premalena za zadovoljavanje potrebe tržišta, pa su u cilju zadovoljavanja povremene prevelike potražnje poduzeća prisiljena međusobno surađivati i kooperirati. Klasteri su geografska koncentracija međusobno povezanih poduzeća i institucija u određenom

sektoru.“²⁷ „Postojanje klastera ujedno podrazumijeva i stvaranje interaktivne mreže između poduzeća i znanstvenika, istraživačkih i obrazovnih institucija.“²⁸

„Klasteri konkurentnosti u RH zamišljeni su kao neprofitne organizacije koje okupljaju sve najbolje gospodarstvenike u određenom sektoru – male, srednje i velike poduzetnika, predstavnika regionalne i lokalne samouprave te znanstveno istraživačke institucije, kako bi se uspostavila sinergija i zajednička suradnja s ciljem jačanja konkurentnosti gospodarskih sektora na nacionalnoj razini.“²⁹ RH sveukupno ima 13 klastera konkurentnosti (hrvatski klasteri konkurentnosti: prehrambeno-prerađivačkog sektora, drveno-prerađivačkog sektora, automobilske industrije, kreativnih i kulturnih industrija, industrija tekstila, kože i obuće, obrambene industrije, građevinske industrije, sektor elektro-energetskih i proizvodnih strojeva i tehnologija, zdravstvena industrija, industrija kemije, plastike i gume, ICT industrija, pomorska industrija, te personalizirane medicine.)³⁰

Zbog podizanja životnog standarda i kvalitete življenja važno je poticati konkurentnost uz efikasno i efektivno upravljanje resursima.

3.3 Gospodarske krize

U svakom se gospodarstvu neprekidno izmjenjuju različite faze poslovnih ciklusa. Najistaknutiji pojmovi poslovnih ciklusa jesu recesija i ekspanzija. Duboke recesije nazivaju se krizama ili depresijama. U fazi ekspanzije, BDP se oporavlja i raste, dok u fazi recesije BDP usporava i pada. Poslovni ciklusi su konstantne izmjene razdoblja ekspanzije i recesije, tijekom kojih se mijenjaju BDP, zaposlenost, potrošnja i ostali makroekonomski agregati. Faze poslovnih ciklusa sastoje se od: faza usporavanja koju može i ne more slijediti faza recesije, zatim faza oporavka i na kraju faza ekspanzije.³¹ U ekonomiji se najčešće spominju četiri vrste recesije nazvanih prema oblicima slova: „V“, „U“, „W“, i „L“ recesije. „V“ recesije imaju obilježja naglog

²⁷ Op. cit. pod 6, str. 388.

²⁸ Ibidem

²⁹ Prema: Republika Hrvatska, Ministarstvo gospodarstva, poduzetništva i obrta, : *Klasteri konkurentnosti*, <http://investcroatia.gov.hr/klasteri-konkurentnosti/>, (14.09.2019.)

³⁰ Ibidem

³¹ Op.cit. pod 6, str. 24.

pada i brzog oporavka, obično imaju manje posljedice na gospodarstvo. „U“ recesije za razliku od „V“ recesija gospodarstvo kratkoročno zadržava u kontrakciji prije nego što nastupi oporavak, tj. oporavak je nešto sporiji. Kod „W“ recesija ili recesije s dvostrukim dnom, karakterizira ih nagli pad, prividni oporavak, oporavak je vrlo slab, te ponovno dolazi do gospodarskog pada. Recesiju „L“ karakterizira nagli pad i dugi ostanak ispod svoje potencijalne razine, te se ne vide znakovi oporavka.

Analizom poslovnih ciklusa i gospodarskih kriza Hrvatske generalizirana su opažanja koja se koriste kako bi se saželi neki empirijski nalazi i pravilnosti koje treba tumačiti s oprezom. Analizom mogu se organizirati tri stilizirane činjenice³²:

1. stilizirana činjenica: Poslovni ciklusi u Hrvatskoj su manje volatilni u posttranzicijskom razdoblju.

Hrvatska je početkom 1990. godine napustila planski sustav upravljanja i prešla na tržišni, čime je započelo tranzicijsko razdoblje. Proces tranzicije bio je dugoročan, uključivao je brojne strukturne promjene obilježene brojim pokušajima i promašajima vezanim uz ekonomsku politiku. Osim same tranzicije na razvoj hrvatskog gospodarstva utjecao i Domovinski rat, zbog čega su kretanja BDP-a od 1990. do 2000. vrlo nestabilna, kretanja su bila $\pm 15\%$ od potencijalnog BDP-a. Godina 2000. smatra se godina kraja Hrvatske tranzicije, te postaje posttranzicijskom zemljom, nakon čega kretanja BDP-a se nalaze između -3% i $+7\%$ što pokazuje da su poslovni ciklusi manje nestabilni. Razlog tome je što Hrvatska više nije bila toliko izložena šokovima, kao što su uspostavljanje slobodnog tržišta i privatizacija.

2. stilizirana činjenica: Recesije u Hrvatskoj su duboke i dugotrajne.

U načelu recesije su duboke i kratkotrajne, dok su ekspanzije plitke i dugotrajne. Od 1989. godine Hrvatska je prošla kroz tri recesije; Prva, tranzicijska recesija, je trajala od prvog kvartala 1990. do četvrtog kvartala 1993. godine; Druga, kasna tranzicijska recesija trajala je od četvrtog kvartala 1998. do četvrtog kvartala 1999.; Treća, financijska recesija od 2009. do 2014. godine. Najkraća recesija u Hrvatskoj trajala je godinu i jedan kvartal, dok najduža gotovo šest godina što ukazuje da su recesije u Hrvatskoj vrlo dugotrajne, osim što su dugotrajne one su i vrlo duboke, što dokazuju kretanja BDP-a tijekom tih

³² Op. cit. pod 6, str. 26.- 30.

recesija (prva i druga recesija imale su odstupanja od trenda BDP-a -10% ili +12%, tijekom treće recesije pada ciklus BDP-a i potencijalni BDP). Najznačajnije za Hrvatsku je to što su se gotovo sve druge posttranzicijske zemlje bolje oporavile, što znači da su druge zemlje imale duboke i kratke recesije, dok je Hrvatska imala duboke i dugoročne.

3. stilizirana činjenica: Recesije u Hrvatskoj su odraz zbivanja u okruženju.

Osim same tranzicije, prelaska sa planskog na tržišni način privređivanja, važan je i Domovinski rat. Ratni izdaci u kombinaciji sa sankcijama iz inozemstva doveli su do nestabilnosti tečaja i cijena, a veliki dio radne snage sudjelovao je u ratu zbog čega su i ljudski gubici bili, i još uvijek su, značajni za razvoj gospodarstva. Kombinacijom internih i eksternih čimbenika dovelo je do još duže i dublje gospodarske krize. Početkom bankarske krize 1998./1999. dovelo je do smanjenja broja banka sa 60 na 43, a troškovi sankcije banaka prema nekim procjenama iznosili su oko 13 milijardi kuna. 1997. godine odraz na Hrvatsko gospodarstvo imala je i Azijska financijska kriza, počevši u Aziji, preko Rusije, kriza dolazi i u Europu. Možda i najznačajniji eksterni čimbenik koji je utjecao na recesiju u Hrvatskoj, su NATO-ve ratne akcije na Kosovu, naime, od ožujka do lipnja 1999. godine NATO je bombardirao vojne ciljeve u tadašnjoj Saveznoj Republici Jugoslaviji, današnjoj Srbiji, iako se rat nije vodio u Hrvatskoj, blizina Kosova bila je dovoljna da turistička potražnja za Hrvatskom padne i time izazove recesiju. Kombinacijom domaće i Azijske krize, te akcija NATO-a na Kosovu dovelo je do kasne tranzicijske recesije. Zatim i treća, financijska kriza, koja kreće propasti investicijske kuće „Lehman brothers“ u SAD-u, kriza koja se ubrzano proširila na ostala financijska tržišta zbog loših kredita koje je odobravalala godinama investicijska kuća „Lehman brothers“. Financijsko tržište jednog gospodarstva, povezano je sa svim ostalim gospodarstvima, što čini svjetsko gospodarstvo, zbog čega je, krenuvši iz SAD-a kriza došla u Europu pa tako i u Hrvatsku. Naime, Hrvatska financijsku krizu nije doživjela u klasičnom smislu zbog već postojećih nestabilnosti financijskog tržišta, kriza se produbila i produljila na gotovo šest godina. Padom BDP i rastom nezaposlenosti javne su financije morale servisirati svoje obveze sa sve manjim prihodima, što je još jedan dokaz duboke i duge krize zbog čega pada i kreditni rejting Hrvatske što je samo dodatno unazadilo hrvatski razvoj i napredak.

4. Mladi u hrvatskom društvu

U poglavlju razmatraju se okolnosti odrastanja mladih, analizira percepcija i značaj obrazovanja, upoznavanje i razumijevanje sustava vrijednosti, te što su politike za mlade i koji su generacijski problemi prisuti.

4.1 Okolnosti odrastanja

Mladima se smatra populacija u dobi od 15 do 29 godina.³³ Prema Popisu stanovništva provedenom 2011. godine, broj mladih je iznosio 1.074.040, odnosno 23,34%³⁴ od ukupnog broja stanovnika.

Od mladih se očekuje da će nastaviti zadovoljavati društvene aktivnosti i potrebe, koje su realizirale prethodne generacije i istovremeno unijeti novine i posebnosti nove generacije. Razlike koje se javljaju sa svakom novom generacijom su međugeneracijske razlike, koje uvjetuju različito poimanje društva, gospodarstva, ali i uloge pojedinaca u novim uvjetima.

Najvažnije razdoblje u ljudskom životu je tranzicija u kojoj od djetinjstva i razdoblja u kojem osoba nema pravnu odgovornost, prolazi kroz proces društvenog odrastanja i integracije u društvene aktivnosti. Kroz taj proces tranzicije, osoba razvija svoje stavove i mišljenja, te postupno sukladno njima, zbog čega se u samoj generaciji formiraju interesne subkulture, bilo da su nove ili već postojeće, dok većina prihvaća dominantne obrasce kulture. U nekim se subkulturama nerijetko pojavljuju devijantna ponašanja, kao što su konzumiranje alkohola, nikotina, opojnih droga, ..., zbog čega je potpora mladima izuzetno bitna u razdoblju „prelaza“ iz djetinjstva u odraslu dob jer će ti mladi jednoga dana biti oni koji će biti društveno odgovorni, te će se njihovo ponašanje i djelovanje odražavati na stanja u gospodarstvu države, tako i svijeta. Društvena je odgovornost prema mladima da svi mogući i potrebni resursi budu uloženi u razvoj i obrazovanje mladih kako bi što kvalitetnije vodili gospodarstvo u kojem žive

³³Prema: Ilišan, V. i Spajić Vrkaš, V. (2017.): *Generacija osujećenih; Mladi u Hrvatskoj na početku 21. stoljeća*, Institut za društvena istraživanja u Zagrebu, Zagreb, str. 13.

³⁴ Op. cit pod 1, str. 11.

i osigurali iste ili još bolje uvijete življenja budućim mladim Hrvatima koji će između ostalog brinuti i za starije.

Usporedbom mlađeg i starijeg dijela populacije može se reći da su mladi na marginama društva jer se na njih gleda sa dva aspekta, kao društvene resurse i kao društvene probleme. Gledajući mlade kao društvene resurse smatra se da će nastaviti voditi i razvijati dominantne društvene vrijednosti, te kao potencijalne izvore inovacija. Gledajući na mlade kao društvene probleme promatraju se kao osobe u osjetljivoj fazi razvoja zbog mogućih nedominantnih obrazaca ponašanja. U vremenima kriza mlade se gleda kao društvene probleme, dok u vrijeme ekspanzije kao društvene resurse. Aspekt promatranja ovisiti će o tome kakva je društvena klima u kojoj mladi odrastaju.³⁵

„Sve dulje trajanje institucionalnog obrazovanja, neizvjesne mogućnosti obrazovanja, zapošljavanja (naročito na sigurnim i dobro plaćenim poslovima), otežano socioekonomsko osamostaljivanje, odlaganje zasnivanja vlastite obitelji i nedostatno uključivanje u proces društvenog (političkog) odlučivanja, značajke su fenomena nazvanog Produžena mladost ... zbog čega se potencijalno prijeći iskazivanje postojećih inovativnih i kreativnih potencijala mladih.“³⁶

Ilišan i Spajić Vrkaš (2017.)³⁷ navode kako je u promatranim zemljama trend kretanja identičan po pitanju tranzicije mladih, dajući naglasak na fenomen Produžene mladosti, te sintagmu „generacija osujećenih“ koja kazuje da će generacija mladih od 2012. godine (kada se to spominje prvi put), živjeti lošije od svojih roditelja, jer se troše obiteljski resursi koji su ograničeni, a socioekonomske potpore nisu dostatne, kako u RH tako i u svijetu. Također velik su problem razne krize koje su zahvatile svjetsko gospodarstvo u zadnjih 100.-injak godina. Između ostalog smatra se da su mladi ostali zagubljeni u procesu tranzicije. Zbog nejednakih pristupa nužnim resursima kao što su obrazovanje, stan i posao, mladi su nezadovoljni što je jedan od osnovnih uvjeta u što kvalitetnijoj društvenoj integraciji.

Prethodno spomenuti autori³⁸ navode kako mladi koji potječu iz obitelji koje imaju dobar socioekonomski status manje podliježu lošijim navikama ponašanja, također

³⁵ Prema: Ilišan, V. i Radin, F. (2007.): *Mladi: problem ili resurs*, Institut za društvena istraživanja u Zagrebu, Zagreb, str. 267.-277.

³⁶ Op. cit. pod 34, str. 15.-16.

³⁷ Op. cit. pod 34, str. 17.-22.

³⁸ Op. cit. pod 34, str. 31.-70.

izuzetno je bitna šira okolina u kojoj mladi odrastaju, jer obitelj nije izolirana, te podliježe društvenim, ekonomskim i političkim utjecajima, te je možda jedan od najvažnijih čimbenika globalizacija, koja kreira svakodnevno življenje i stavove, stalnim pružanjem informacija putem društvenih mreža i medija, te nametanja raznih stereotipa koji nisu poželjni niti prikazuju realnost ljudskog života. Dolazi do transformacije obiteljske strukture zbog: prirodne depopulacije (zbog stalnog rasta nezaposlenost, neosigurane egzistencije, sve više zahtjevnijim radnim mjestima uz nedovoljne plaće,...), demografskog starenje, opadanje broja sklopljenih brakova, povećanja životne dobi prilikom stupanja u brak, kasnije rođenje prvog djeteta, sve veći broj jednoroditeljskih obitelji, opadanje stope fertiliteta, itd. Sve navedene transformacije dolaze zbog nesigurnih ekonomskih i društvenih okolnosti. Isti autori³⁹ navode kako mladi prate sinkronizirane obrasce ponašanja, tako da mladi po završetku srednjoškolskog obrazovanja ako ne nastave nadograđivati svoje obrazovanje na višim ili visokim učilištima, preuzimaju obrazac završetka jednog poglavlja u životu, te kreću u novo razdoblje života, tj. stvaranje vlastite obitelji, također pokazalo se da mladi nerijetko čekaju razdoblje kada im roditelji idu u mirovinu kako bi stvorili vlastitu obitelj, da im roditelji pomognu u odgajanju djece, tj. unuka.

4.2 Mladi i obrazovanje

Da bi pojedino društvo razvijalo svoju gospodarsku konkurentnost potrebna su sofisticirana znanja, koja se svakodnevno mijenjaju pod utjecajem 4. industrijske revolucije. Radi se o revoluciji koja označava prijelaz na novu infrastrukturu digitalnih sustava, individualnih i globalnih potreba koje se mijenjaju zbog promjena u infrastrukturi, sustavi se iz temelja mijenjanju kako gospodarstva tako i kućanstva. Problem koji se javlja kod unaprjeđenja infrastrukturnih sustava je taj da se produbljuje jaz između onih koji kontroliraju te sustave i onih koji se moraju prilagođavati tim sustavima. „Problem“ je taj što oni koji se prilagode tim sustavima na efektivniji i efikasniji način konkurentniji su na tržištu i otežavaju prilagodbu drugima, dok za one koji se ne prilagođavaju pravovremeno nisu dovoljno konkurentni kada tržište to zahtjeva zbog čega potražnja ide u smjeru gdje je ponude na traženoj razini prilagodbe.

³⁹ Ibidem

„Društva s visokom koncentracijom visokoobrazovanih stručnjaka odgovarajućih profila i kvalitete, prepoznaju se kao društva znanja ili, točnije, kao društvo cjelokupnog učenja u kojima se odgojno-obrazovni sustavi ubrzano i dubokom mijenjaju kako bi prerasli u okoliš za učenje globalno konkurentnih znanja i vještina što većeg broja njihovih građana.“⁴⁰ „Kvalitetno obrazovanje spominje dubinsko kognitivno učenje, kreativnost, talentiranost, orijentiranost na istraživanje, rad u mrežama i timovima te kontinuirano profesionalno usavršavanje, interes za rješavanje problema i preuzimanje rizika, povjerenje u suradnički proces, sposobnost suočavanja s promjenama i privrženost kontinuiranom razvoju svoje organizacije.“⁴¹

Prema provedenom istraživanju Ilišan i Spajić Vrkaš (2017.)⁴² navode čimbenike koji utječu na povećanje gospodarske konkurentnosti:

- Poznavanje stranog jezika – Označava visoku konkurentnosti pojedinca i društva, pojedinac može iskoristiti ekonomsku, obrazovnu i kulturnu mogućnost da steče dodatna znanja i bude što konkurentniji za sebe i gospodarstva u kojem posluje, zadovoljavaju se potrebe za sve složenijim radnim mjestima, zbog globalne povezanosti država Svijeta, mogućnosti zaposlenja u drugoj zemlji, službena putovanja, da privatna putovanja i praznici budu ugodniji,... Autori⁴³ također navode kako samo 3% ispitanika zna samo materinji jezik, 48% ispitanika zna uz materinji i jedan strani jezik (9/10 ispitanika donekle ili u potpunosti komunicira na engleskom jeziku), 32% ispitanika uz materinji koristi dva strana jezika, 9% uz materinji tri strana jezika, te 2% ispitanika uz materinji zna četiri do šest stranih jezika.
- Računalna pismenost - Poznavanje stranog jezika, kao što je engleski, uvelike utječe i na računalnu pismenost zbog korištenja novih informacijsko-komunikacijskih tehnologija kako u poslovne tako i u privatne svrhe. Valja razlikovati informatički (računalnu) pismenost i informacijsku pismenost. Informatička pismenost označava vještine korištenja softvera, baza podataka, i sl., dok je informacijska pismenost svijest o prepoznavanju i pronalaženju odgovarajućih i točnih informacija. Biti informatički pismen ključno je za

⁴⁰ Op.cit. pod 34, str. 75.

⁴¹ Op. cit. pod 34, str. 77.-78.

⁴² Op. cit. pod 34, str. 78.-87.

⁴³ Ibidem

postizanje informacijske pismenosti. Generacije mladih danas pretežito komuniciraju u virtualnom svijetu. Autori⁴⁴ navode kako je RH na 58. mjestu po brzini interneta (radi usporedbe, RH ima triput sporiji internet od Norveške i Švedske, sporiji Internet u EU od RH imaju samo Grčka i Cipar), u RH 75% kućanstava ima pristup internetu (prosjeak EU je 82%), izvor⁴⁵ također navodi kako u ispitanika postoje tri glavne faktorske svrhe korištenja računala: prva je komunikacija i recepcija kulturnih sadržaja (slušanje glazbe, mail, Skype i društvene mreže), drugo su stvaralačke aktivnosti (programiranje, crtanje, izrada grafike i pisanje blogova) i treće edukacija (čitanje stručnih članaka, knjiga, učenje i vježbanje). Više od tri petine mladih Hrvata koristi računalo za učenje i vježbanje, a više od polovice čita stručne tekstove.

Prema podacima EUROSTAT-a iz 2013. godine udio populacije od 30. do 34. godine sa visokoškolskom diplomom u 28 zemalja članica EU bio je 36,9%, dok je RH imala prosjek od 25,6%, tj. ispod europskog prosjeka. Tri godine kasnije (2016.) prosjek EU je iznosio 39,1%, a u RH je porastao na 29,3% (najbolje planirane zemlje bilježe udio od čak 50% visokoobrazovanih.) Strategija EU-a je da do 2020. godine postigne postotak od 40% visokoobrazovanih, RH je malo skromnija u tim prognozama pa je cilj do 2020. godine postići postotak od 35%. Povećanje udjela visokoobrazovanih pokazuje rast, no nije obećavajuće da će do 2020. godine zacrtani cilj biti postignut, osim zbog nepogodne gospodarske situacije, ranjivosti odgojno-obrazovnih sektora, nego i zbog toga što je stopa izdvajanja za visoko obrazovanje jedan od najnižih u Europi (izdavanja se gledaju u odnosu na ukupna izdavanja javne uprave koja za RH 2011. godine iznosi 1,9%, u europskim visokoobrazovnim područjima izdvajanja su iznosila 2,7%.)⁴⁶

Percepcija mladih zbog čega je obrazovanje pojedinca bitno navodi se u istraživanju Ilišan i Spajić Vrkaš (2017.)⁴⁷ kako najveći broj mladih drži da obrazovanje pojedinca olakšava komunikaciju sa svijetom, te osigurava brže napredovanje u poslu i bolje plaćen posao. Nešto više od polovice ispitanika smatra kako je obrazovanje osnovni preduvjet za izgradnju boljeg životnog standarda i društvenog ugleda. Nešto

⁴⁴ Op. cit. pod 34, str. 87.-93.

⁴⁵ Ibidem

⁴⁶ Op. cit. pod 34, str. 93.

⁴⁷ Op. cit. pod 34, str. 96.

manje od polovice stavlja naglasak na sigurnost posla i društvenu moć, uspješnije rješavanje svakodnevnih životnih problema, uživanje kvalitetnije zdravstvene zaštite i uspostavljanje boljih međuljudskih odnosa, dok je nešto više od jedne trećine mladih obrazovanje navelo kao sredstvo za napredovanje u političkoj karijeri.

Obrazovanje kao ključni nacionalni alat za konkurentnost i kvalitetno življenje hrvatskih građana važno je kako bi se što uspješnije savladali privatni i profesionalni izazovi u demokratskom društvu, na globalnom tržištu, u uvjetima sve ograničenijih prirodnih resursa i sve ugroženijeg okoliša. Naime, nisu bitna samo izdvajanja i odluke o financiranju obrazovanja već i sam stav o obrazovanju i razvoju pojedinca i društva zbog čega možemo reći da je obrazovanje sigurna investicija kako za pojedinca tako i za društvo uz želju za cjeloživotnim učenjem i stjecanjem novih vještina i znanja. Smatra se da hrvatska mladež ima relativno pesimistične poglede na koristi koje pojedinac ima od obrazovanja jer smatraju kako se fakultetske diplome stječu pod sumnjivim okolnostima, zapošljavanja koja se vrše na upravljačkim i dobro plaćenim mjestima bez primjerenog iskustva ili bez diplome, ili s diplomom koja ne odgovara traženim kompetencijama, što nakon stečene diplome mladi ostaju nezaposleni, osobe sa diplomom silom prilike prihvaćaju niskoplaćene poslove ili traže bolje uvjete života u inozemstvu, ... Najupečatljivije mišljenje mladih o odgojno obrazovnom procesu jest to što im je važnije stjecanje diplome ili svjedodžbe od stjecanja znanja i vještina. Sve je to posljedica dugogodišnje neadekvatne pozornosti za učinkovitim odgojno-obrazovnim sustavom uz nedostatak pravne regulative, te najavljivanih, ali ne provedenih kurikularnih i drugih parcijalnih reformi uz neadekvatno usavršavanje nastavnika.⁴⁸

Važnost obrazovanje jest podizanje razina življenja i olakšano komuniciranje i stvaranje konkurentnosti, kako privatno tako i u gospodarskom smislu. Obrazovni je sustav jedinstven zbog toga što svi prolaze kroz njega i stječu različita znanja i vještine.

⁴⁸ Op. cit. pod 34, str. 95.-97.

4.3 Razumijevanje sustava vrijednosti mladih

Poznavanje sustava vrijednosti pomaže nam u razumijevanju društvenih kretanja. Najpoznatiju kategorizaciju ljudskih potreba naveo je A. H. Maslow u „Piramidi ljudskih potreba“, koja je podijeljena u pet kategorija: 1. fiziološke potrebe (hrana, voda, zrak, san,...), 2. potreba za sigurnošću (zaposlenost, obitelj, zdravlje, imovina,...), 3. potreba za pripadanjem i ljubavlju (prijateljstvo, obitelj,...), 4. potreba za poštovanjem i samopoštovanjem (samopoštovanje, samopouzdanje, postignuće,...), 5. potreba za samoostvarenjem (moralnost, kreativnost, rješavanje problema,...).⁴⁹ Vrijednosti su uvjerenja koja se tiču poželjnih statusa i modela ponašanja koja upravljaju selekcijom ili evaluacijom ponašanja, ljudi i događaja, te da su određene relativnom važnošću drugih vrijednosti koje formiraju sustav vrijednosnih prioriteta. Osim osobnih stavova o sustavima vrijednosti pojedinaca važan je i društveno-povijesni faktor vrijednosti uz slabljenje tradicionalnih vrijednosti, kao što su obitelj i religija, u zapadnim društvima od 1960-ih godina, a snaženje materijalnih i postmaterijalnih vrijednosti. Postmaterijalne vrijednosti podrazumijevaju sam vrh Maslowljeve piramide, zaokret od religijskih vrijednosti i vrijednosti preživljavanja, dok obuhvaća individualnu autonomiju, smanjenje socijalnog konformizma, povećanje kritičnosti prema hijerarhijskim institucijama,... Ako je sigurnost narušena onda manje važnim postaju postmaterijalne vrijednosti, a veću važnost primaju materijalne vrijednosti (niže kategorije Maslowljeve piramide potreba). U društvima u kojima nema zadovoljavajućeg standarda i sigurnosti nema niti pomaka ka postmaterijalnim vrijednostima.⁵⁰

Iz literature o mladima možemo izdvojiti pojam (dis)kontinuitet novih generacija. Mladi čiji proces socijalizacije nije završio podložniji su rizičnijem ponašanju nego starija populacija. Od mladih se očekuje da budu nastavljači i čuvari postojećeg, te nosioci novog i drugačijeg, što je nužno za adekvatnu prilagodbu svakog suvremenog društva sve dinamičnijim globalnim promjenama. Odgovoriti takvim zahtjevima nije lako zbog čega su mladi često prozivani ili kao nedovoljno prilagođeni buntovnici ili kao razočaravajući konformisti ili kao nositelji obnove retrogradnih društvenih vrijednosti.

⁴⁹Prema: Ribarić, S. i Vidoša, A. (2014): *Zdravstvena njega u zaštiti mentalnog zdravlja*, udžbenik za srednje medicinske i zdravstvene škole, Medicinska naklada Zagreb, Zagreb, str. 19.

⁵⁰ Op. cit. pod 34, str. 348.-349.

Zbog čega je identifikacija vlastite osobnosti i integracija u kompleksan svijet globalnog utjecaja vrlo tegoban i dinamičan, te nerijetko i razočaravajuće po mlade. Formiranje svjetonazora pojedinca plod je interakcije kolektivnih i individualnih faktora, a izgrađen pogled na svijet olakšava prevladavanje teškoća u proces tranzicije iz mladosti u odraslost.⁵¹

Prema istraživanju Ilišan i Spajić Vrkaš (2017.)⁵² navode se poželjni životni ciljevi mladih Hrvata dobivenih provedbom ankete:

1. privatnost,
2. samosvojnost,
3. materijalni položaj,
4. profesionalni uspjeh,
5. dokoličarenje (razonoda),
6. vjera,
7. društveni položaj,
8. vlast,
9. nacionalnost,
10. medijski uspjeh,
11. političko potvrđivanje, itd.

Polazište percepcije mladih je u „tekućoj modernosti“⁵³ koja podrazumijeva da mobilnost i fleksibilnost nadilaze obrasce profesionalnog integriranja i homogenizacije društvenih grupa pri čemu se naglasak stavlja na individualne planove, a ne kolektivne. Valja napomenuti kako je u RH specifično da gospodarska kriza traje od 2008., dugih šest-sedam godina, zbog čega i oni koji su pokušali realizirati svoje životne ciljeve nisu imali dovoljno „gospodarske sigurnosti“. Isti autori⁵⁴ navode i interese mladih, redom: prijateljstva i poznanstva, seks i ljubav, obiteljski život, brak i djeca, rad i posao, putovanja, školovanje i obrazovanje, sport i sportska zbivanja, znanost i znanstvena dostignuća, tehnika i tehnička dostignuća, umjetnost i kultura, nacionalna prošlost i sudbina vlastite nacije, vjera i vjerski život, vojska i vojne stvari, politika i politička

⁵¹ Op. cit. pod 34, str. 349.-350.

⁵² Op. cit. pod 34, str. 351.

⁵³ Ibidem

⁵⁴ Op. cit. pod 34, str. 356.

zbivanja,... Možemo zaključiti kako današnji mladi Hrvati iskazuju svoje interese primarno prema privatnom životu, a sekundarno za javni život.

Prema spomenutim autorima⁵⁵, prema mišljenju mladih ključne okolnosti za uspjeh u hrvatskom društvu jesu:

1. osobne i obiteljske veze i poznanstva,
2. lukavost, snalažljivost,
3. sreća, povoljan stjecaj okolnosti,
4. osobno i/ili obiteljsko bogatstvo,
5. podmićivanje utjecajnih osoba,
6. politička podudarnost,
7. profesionalna odgovornost i zalaganje za posao,
8. poštenje, pravednost i korektan odnos prema drugima,
9. stečena znanja i sposobnosti,
10. poslušnost i pokornost pretpostavljenima,
11. spremnost na preuzimanje rizika,
12. visoka obrazovanost,
13. nacionalna pripadnost,
14. pripadnost većinskoj religijskoj zajednici, itd.

Poražavajuće je kada sami mladi stečena znanja i vještine ne smatraju među najvažnijim okolnostima za uspjeh, zbog čega možemo reći da mladi nisu motivirani za konstantno stjecanje novih znanja i vještina kada su ispod polovice spomenutih okolnosti smjestili važnost stečenih znanja i vještina, te kako su poznanstva najbitnija za uspjeh u hrvatskom društvu.

Kada govorimo o (ne)zadovoljstvu životom i percepciji budućnosti mladih Hrvata možemo reći da su, uspoređujući istraživanje provedeno 2004. i 2013. godine, većina mladih zadovoljna životom (2004. godine 62,5% ispitanika je zadovoljno životom, 2013. god. 66,1% ispitanika; 2004. god. 8,5% ispitanika je nezadovoljno svojim životom, dok je 2013. god. 10,4% ispitanika nezadovoljno). Osim individualnih okolnosti koje utječu na (ne)zadovoljstvo življenja, kao što su obitelj, prijatelji, kolege,..., bitne su i društvene okolnosti, kao što su razvijenost regije u kojoj je osoba

⁵⁵ Op. cit. pod 34, str. 363.

rođena, prilike u samom gospodarstvu,..., (mladi rođeni u Istri i Primorju, te Sjeveru Hrvatske su najzadovoljniji životom, dok mladi odrasli u Istočnoj Slavoniji pokazuju najniži stupanj zadovoljstva života u Hrvatskoj). Istraživanje ukazuju na to da su mlađi mladi sretniji zbog toga što većina žive u roditeljskim domovima i financijski potpuno ili djelomično ovisni o roditeljima, što im u krajnjoj liniji olakšava život.⁵⁶

Sustav vrijednosti ukazuje nam na to što mladi cijene više ili manje zbog čega u kombinaciji sa različite stigme kao što su „generacija osujećeni“ ili pojam „produžene mladosti“, može se utjecati na ishode u budućnosti i kvaliteti života sljedećim generacijama mladih.

4.4 Politika za mlade i generacijski problemi

Svaka država provodi javne politike kao što su ekonomska politika, socijalna, obrazovna, itd. Javnim politikama vlade neposredno utječu na promjene u društvu i gospodarstvu. Kada upravljane iz vertikalnog pređe u horizontalno tada i građani sudjeluju u odlučivanju provedbe javne politike putem javnog upravljanja. Konkretno vezano uz provođenje politika za mlade, kao jedna od socijalnih politika, skup je mjera kojima se stvara poticajno okruženje za društveni, ekonomski, politički i drugi razvoj mladih s ciljem njihove aktivne participacije, kako u društveno-političkom životu, tako i na tržištu rada. Glavni problem koji se javlja kod uspostavljanja politike za mlade jest to što su mladi heterogena skupina koja konstantno mijenja svoje želje i potrebe kao i dimenzije postojanja. Važno je politike za mlade kreirati na prethodno identificiranim, analiziranim i interpretiranim potrebama i problemima građana, a ne na pretpostavkama, tj. dogmama određenih skupina ljudi koje odlučuju o javnim politikama. Važnost koncipiranja svake javne politike, pa tako i politike za mlade, jest na dokazima zbog zadovoljavanja tekućih potreba i rješavanje gorućih problema sa kojima se građanstvo susreće, te istodobno pružati što veći obuhvat socijalnih i drugih usluga. Ilišan i Spajić Vrkaš (2017.)⁵⁷ navode kako istraživanja ukazuju da je uzrok problema mladih u RH više strukturne nego individualne prirode. Obrazovanje kao komponenta „broj jedan“ u životu svakog čovjeka kako u podizanju privatne kvalitete

⁵⁶ Op. cit. pod 34, str. 368.

⁵⁷ Op. cit. pod 34, str. 265.

života tako i društvene kvalitete života, tako i vrijeme u kojem se nalazimo kada je teško naći posao sa kvalifikacijom, predstavlja jednu od vodećih komponenti. Razlozi prekida školovanja mogu biti siromaštvo ili financijske poteškoće, nedostatak navike učenja, razočaranost školom, privlačnost mogućnosti zarade, slab uspjeh tijekom školovanja, nemogućnost dobivanja kredita ili drugog oblika potpore za nastavak školovanja, nedovoljna informiranost o mogućnostima daljnjeg školovanja, zdravlje, trudnoća,...⁵⁸

Ranije navedeni autori⁵⁹ u svom istraživanju (2017.) navode percepcije mladih o tome koji su najvažniji problemi hrvatskog društva, te na prva tri mjesta stavljaju *nezaposlenost*, kao gorući socioekonomski izazov u RH, zatim *mito i korupcija*, *gospodarski problemi*, u smislu ekonomskih prilika koje nisu pružane ili nisu iskorištene, zatim nerad, nedisciplina i neodgovornost, loše vrednovanje rada i znanja, kriminal u pretvorbi i privatizacija, socijalne razlike, nepoštivanje ljudskih prava i sloboda, kriza morala, pojava organiziranog kriminala, školski i obrazovni sustav, alkoholizam, narkomanija i druge ovisnosti, nedovoljna demokratiziranost društva, stambeni problemi, zagađenost ljudske okoline, međunacionalni odnosi, vjerski problemi,...

Autori⁶⁰ su u svom istraživanju, temeljem provedene ankete, utvrdili kako mladi najvećim problemima u hrvatskom društvu smatraju:

1. nezaposlenost,
2. važnost "veze", a ne sposobnosti i stručnosti,
3. nedostatak životne perspektive,
4. nizak životni standard,
5. prevelika okupiranost zabavom i potrošnjom,
6. masovni odlazak mladih stručnjaka u druge zemlje,
7. nedostatak interesa za društvena i politička zbivanja,
8. nekvalitetno obrazovanje,
9. alkoholizam,
10. vladavina „stranaca“,

⁵⁸ Op. cit. pod 34, str. 261.-264.

⁵⁹ Op. cit. pod 34, str. 267.

⁶⁰ Op. cit. pod 34, str. 272.

11. nedovoljna briga društva za mlade,
12. društveno neprihvatljivo ponašanje,
13. nedovoljno sudjelovanje mladih u društvenim i političkim poslovima,
14. narkomanija, itd.

Prema istom istraživanju⁶¹, najveći doprinos izlasku iz krive trebali bi imati: stručnjaci i intelektualci, mladi, političari i političke stranke, privatni poduzetnici i menadžeri, radnici, službenici u javnim i državnim službama, poljoprivrednici, svećenici,... Isti izvor⁶² također navodi, što mladi smatraju pogodnim kao mjere djelotvornijeg rješavanja problema mladih:

1. osiguravanje jednake šanse u obrazovanju i zapošljavanju za sve,
2. srednje i visoko obrazovanje prilagoditi novim životnim potrebama,
3. osigurati sudjelovanje mladih u procesu odlučivanja na svim razinama,
4. osiguranje boljeg korištenja fondova za projekte mladih u različitim sektorima,
5. osnovati posebno ministarstvo ili vladin ured za mlade,
6. uvesti stroge kazne za dilere droge i ograničiti prodaju alkohola,
7. osigurati punu provedbu nacionalne strategije za mlade, tj. izraditi nacionalnu strategiju za promicanje dobrobiti mladih,
8. zakonom ograničiti i nadzirati sastajališta mladih, itd.

O tome tko su najodgovorniji akteri u rješavanju problema mladih po mišljenju anketiranih prema već spomenutom istraživanju⁶³ navedeno je u nastavku:

1. roditelji,
2. vlada,
3. svaka mlada osoba za sebe,
4. škola,
5. fakultet,
6. mediji,
7. organizacije mladih,
8. organizacije civilnog društva,

⁶¹ Ibidem

⁶² Op. cit. pod 34, str. 376.

⁶³ Op. cit. pod 34, str. 279.

9. vjerske ustanove, itd.

Tri četvrtine ispitanika smatra kao bi svako veće mjesto trebalo imati višenamjenski centar za mlade. Rang-ljestvica percepcije mladih o potrebnim aktivnostima višenamjenskih centara za mlade, navodi se prema već spomenutom istraživanju⁶⁴:

1. usluga informiranja u području obrazovanja, zapošljavanja, mobilnosti i slično,
2. različita savjetovanja za mlade,
3. smještaj za mlade,
4. računalne radionice,
5. tribine o aktualnim temama/problemima društva i mladih,
6. društvene igre,
7. video i filmske radionice,
8. umjetničke radionice,
9. tehničke radionice,
10. ambulanta za mlade,
11. mediji za mlade,
12. književne večeri, itd.

Također važna je i rang-ljestvica tipova savjetovališta za mlade koja bi trebalo osnovati, prema istom istraživanju⁶⁵ provedenom anketom:

1. savjetovalište za mlade-žrtve nasilja,
2. savjetovalište za samozapošljavanje i poduzetništvo mladih,
3. savjetovalište za suzbijanje ovisnosti među mladima,
4. savjetovalište za poticanje kreativnosti mladih,
5. savjetovalište za učenje mirnog (nenasilnog) rješavanja sukoba među mladima,
6. savjetovalište za profesionalnu orijentaciju i usavršavanje,
7. savjetovalište za mentalno zdravlje (psihološku pomoć) mladima,
8. savjetovalište za seksualne potrebe mladih,
9. bračno savjetovalište za mlade, itd.

⁶⁴ Op. cit. pod 34, str. 281.

⁶⁵ Op. cit. pod 34, str. 284.

Možemo zaključiti kako svakoj osobi treba podrška, privatno i javno, a mladima još više, kako bi postali najbolji što mogu biti, vođe koje će jednog dana usmjeriti Hrvatsku u najboljem moguće smjeru sa ciljem što većeg zadovoljstva građana.

Još uvijek snažan utjecaj ekonomske i društvene krize u Europi, motivira mlade, a ponajprije studente, da što više produže svoj studentski život svjesno odgađajući ili odbijajući preuzimanje nekih trajnih društvenih uloga. No ima i onih koji žele što prije preuzeti trajne društvene uloge zbog čega dolazimo do različitih obrasca odrastanja čime su mladi heterogena skupina. Međugeneracijska ovisnost mladih o starijoj generaciji postaje sve veća zbog samog fenomena „produžene mladosti.“ Najveću moć imaju ljudi srednje životne dobi to podrazumijeva da su resursi neravnomjerno dostupni kao i mogućnosti po osnovi dobi osobe. Dob samo je privremena kategorija kao nepouzdan pokazatelj, dok su bitnije povijesne i kulturne okolnosti u kojima je neka osoba/generacija rođena. Jaz među generacijama javlja se kod promjena u stavovima i vrijednostima u samoj generaciji i između samih generacija koje su obilježene različitim kulturnim i društvenim okolnostima koje utječu na oblikovanje sustava vrijednosti. Mladi se smatraju izvorom kreativnih i inovativnih ideja, studenti se smatraju za potencijalno najkompetentniji segment svake generacije, koji su istovremeno u osjetljivoj fazi razvoja i nedorasli za sudjelovanje u društvenom životu i odlučivanju zbog pomanjkanja resursa, ponekad i znanja. Nerijetko mladima resursi nisu dostupni, što zbog vlastite nesposobnosti, što zbog društvenih barijera i nepovjerenja koje stare generacije imaju u mlade. Sudjelovanje mladih generacija ispod je broja stare generacije koja sudjeluju u javnom angažmanu. Najveći dio mladih ostaje pasivan i nezainteresiran za javni angažman, dio mladih se uključuje u tradicionalnu politiku, a dio se bavi alternativnim oblicima političkog angažmana. Važno je utvrditi razloge neuključivanja mladih u javni život kako bi se moglo utjecati, potaknuti i biti primjer mladima na uključivanje u javni angažman.⁶⁶

Ilišan (2014.)⁶⁷ navodi kako studenti doživljavaju mladu generaciju i odnos društva prema generaciji prema provedenom istraživanju, redom:

⁶⁶ Prema: Ilišan, V. (2014.): *Sociološki portret hrvatskih studenata*, Institut za društvena istraživanja u Zagrebu, Zagreb, str. 291.-295.

⁶⁷ Op. cit. pod 67, str. 295.

1. najveća vrijednost mladih u tome je što mladi nisu robovi navika i šablona, već mogu stvarati i razvijati nove odnose,
2. samo mladi ljudi mogu izvući naše društvo iz teškoća u koje su ga uvukli stariji,
3. najgore je kad mladež samo oponaša starije i ponaša se isto onako kao i stariji,
4. društvo se može održati i razvijati samo ako mladež u cijelosti poštuje ono što su stvorile starije generacije,
5. najvažnija stvar za mlade je da su poslušni svojim roditeljima u kući, svojim nastavnicima u školi i svojim rukovodiocima na radnom mjestu, itd.

Prema isto izvoru⁶⁸, navodi se što studenti misle o slabom sudjelovanju vršnjaka u političkom angažmanu, redom:

1. mladi smatraju da je politika nepoštena i zato ne žele sudjelovati u tome,
2. mladima je politika dosadna i mnogo više ih zanimaju druge stvari,
3. mladi smatraju da se politički akteri ne bave problemima koje oni (mladi) smatraju važnima i da njihova aktivnost to ne bi promijenila,
4. mladi se žele baviti politikom, ali stariji im ne poklanjaju dovoljno povjerenja,
5. mladi se osjećaju nedovoljno iskusnima i osposobljenima za bavljenje politikom,
6. mladi smatraju da je potpuno prirodno da se stariji bave politikom, itd.

Prema istom istraživanju⁶⁹ navodi se koje su mjere društvenog angažmana mladima lakše za ostvarivanje njihovih posebnih interesa:

1. obraćanje mladima i uzimanje u obzir njihova mišljenja prije donošenja odluka,
2. uključivanje u interesne udruge mladih,
3. osnivanje klubova za mlade,
4. poticanje dobrovoljnog rada (volonterstvo),
5. individualno uključivanje u organizacije civilnog društva,
6. provođenje posebnih kampanja informirajući mlade,
7. uključivanje u podmlatke postojećih političkih stranaka,
8. individualno uključivanje u postojeće političke stranke,
9. uvođenje obveznih obrazovnih programa o građanskim pravima i demokraciji,
10. osnivanje samostalnih političkih stranaka mladih,

⁶⁸ Op. cit. pod 67, str. 297.

⁶⁹ Op. cit. pod 67, str. 302

11. zakonsko uvođenje obvezne zastupljenosti mladih (tzv. kvote) u tijelima vlasti na svim razinama,
12. smanjivanje dobi potrebne za glasanje na izborima, itd.

U nastavku se navodi koliko su studenti spremni sudjelovati u različitim aktivnostima društvenoga angažmana, prema istom izvoru⁷⁰:

1. glasanje na izborima,
2. potpisivanje peticija,
3. uključivanje u rad civilnih organizacija,
4. izrada letaka,
5. organiziranje građanskih akcija,
6. kontaktiranje međunarodnih institucija za ukazivanje na određeni problem u društvu,
7. prikupljanje novčanih sredstava za rješavanje određenog problema,
8. pisanje novinama,
9. pokretanje novih građanskih inicijativa ili organizacija,
10. sudjelovanje u tv emisijama,
11. uključivanje u rad političkih stranaka,
12. osobno kontaktiranje političara,
13. pisanje političarima,
14. organiziranje štrajka,
15. davanje novčanih priloga političkim strankama, itd.

Možemo zaključiti kako mladi smatraju da nisu dovoljno motivirani da bi se uključili u javno odlučivanje, jednim dijelom zbog stigme starijih generacija, a drugim dijelom zato što sami nisu spremni ili smatraju da nisu dovoljno kompetentni, te da najviše sudjeluju na principu „izgubiti se u gomili“, kao što je glasanje na izborima, potpisivanje peticija, uključivanje u razna udruženja, ..., dok je „izdvajanje iz skupine“ na začelju aktivnosti koje su mladi spremni poduzeti u javnom angažmanu.

⁷⁰ Op. cit. pod 67, str. 305.

5. Promišljanja mladih o gospodarstvu Hrvatske

Za potrebe ovog završnog rada provedeno je empirijsko istraživanje, na uzorku studenata preddiplomskog i diplomskog studija "Fakulteta ekonomije i turizma dr. Mijo Mirković" u Puli. Instrument istraživanja bila je anketa koja se nalazi u Prilogu. Na preddiplomskoj razini anketirano je 72 studenta (studij Ekonomije i studij Poslovne ekonomije - Financijski management, Marketinško upravljanje, Management i poduzetništvo, Turizam, Informatički management), te 71 student na diplomskoj razini (studij Ekonomija i studij Poslovne ekonomije - Financijski management, Marketinško upravljanje, Management i poduzetništvo, Turizam, Informatički management). Ukupno je anketirano 143 studenta.

Cilj rada bio je analizirati promišljanja mladih o dosadašnjim obilježjima hrvatskog gospodarstva, izazovima i mogućim promjenama.

Rezultati provedenog istraživanja predstavljeni su u tri dijela: rezultati istraživanja na preddiplomskoj razini, rezultati istraživanja na diplomskoj razini, te komparativna analiza provedenih istraživanja.

5.1 Analiza odgovora studenata preddiplomskog studija

Prvi dio istraživanja: Osobna obilježja studenata

Prema spolnoj strukturi, 59% ispitanika je ženskog spola, dok 41% muškog spola. Dobna struktura prikazana je Tablicom 2.

Tablica 2. Dobna struktura studenata preddiplomskog studija

Godina starosti	Broj osoba određene god. starosti	Udio u uk. br. ispitanika (u %)
19	47	66,20
20	17	23,94
21	3	4,23
18	1	1,41
22	1	1,41
23	1	1,41
24	1	1,41
Ukupno	71	100

Izvor: Obrada autora

U razmatranom uzorku najzastupljeniji bili su studenti s navršenih 19 godina, njih 66,2%. 91,18% anketiranih studenata pohađa prvu studijsku godinu, 8,82% drugu. Svi ispitanici navode kako su redoviti studenti.

Struktura ispitanika prema završenoj srednjoj školi prikazana je u Tablici 3.

Tablica 3. Struktura ispitanika prema završenoj srednjoj školi

Srednja Škola	Apsolutni udio	Relativni udio (u%)
Strukovne škole	44	62,86
Gimnazije	25	35,71
Umjetničke škole	1	1,43
Ukupno:	70	100

Izvor: Obrada autora

U strukturi ispitanih studenata koju su završili srednju školu najzastupljenije su strukovne škole sa 62,86%, Gimnazija sa 35,71%, te umjetničke škole sa 1,43%.

Struktura studenata prema upisanim studijskim smjerovima prikazana je u Tablici 4.

Tablica 4. Struktura ispitanika prema upisanim studijskim smjerovima

Studijski smjer	Apsolutni udio	Relativni udio (u %)
Turizam	21	29,58
Financijski management	15	21,13
Marketing i poduzetništvo	13	18,31
Ekonomija	11	15,49
Marketinško upravljanje	8	11,27
Informatički management	2	2,82
Poslovna informatika	1	1,41
Ukupno	71	100

Izvor: Obrada autora

U strukturi ispitanih najviše je studenata koji su upisali studij Turizam sa 29,58%, dok smjer Poslovna informatika ima najmanji udio od 1,41%.

Tablica 5. prikazuje strukturu studenata s obzirom na aktivno korištenje stranog jezika.

Tablica 5. Struktura ispitanika prema aktivnom korištenju stranih jezika

Strani jezik	Apsolutni udio	Relativni udio (u %)
Engleski	65	79,27
Talijanski	9	10,98
Njemački	5	6,10
Hrvatski	2	2,44
Albanski	1	1,22
Ukupno	82	100

Izvor: Obrada autora

Sveukupno 70 ispitanika aktivno koriste 82 jezika. Prema strukturi ispitanika aktivnog korištenja stranog jezika engleski jezik, kao najzastupljeniji, koristi se u udjelu od 79,27%.

Tablica 6. prikazuje strukturu ispitanika s obzirom na regiju odrastanja.

Tablica 6. Struktura ispitanika prema regiji odrastanja

Regije Hrvatske	Apsolutni dio	Relativni udio (u %)
Istra i Primorje	44	61,97
Središnja Hrvatska	11	15,49
Sjever Hrvatske	9	12,68
Istočna Hrvatska	3	4,23
Dalmacija	2	2,82
Grad Zagreb	2	2,82
Ukupno	71	100

Izvor: Obrada autora

Skoro 62% studenata odraslo je u Istri i Primorju, dok je najmanji broj studenata odraslo u Dalmaciji (2,82%) i gradu Zagrebu (2,82%).

Sljedeća tablica prikazuje strukturu ispitanika prema stambenom statusu.

Tablica 7. Struktura ispitanika prema stambenom statusu

Stambeni status	Apsolutni udio	Relativni udio (u %)
Živim s roditeljima	38	53,52
Kao podstanar	19	26,76
U vlastitom stanu	7	9,86
U studentskom domu	7	9,86
Ukupno	71	100

Izvor: Obrada autora

Udio ispitanika od 53,52% koji žive sa roditeljima, usko je povezan sa strukturom ispitanika prema mjestu odrastanja (61,97% ispitanika odraslo je u Istri i Primorju), 46,48% ispitanika napustilo je roditeljski dom.

Sljedeće pitanje se odnosilo na studente koji ne žive s roditeljima te su upitani o povratku u obiteljski dom po završetku fakulteta.

Tablica 8. Struktura ispitanika prema namjerama o povratku u roditeljski dom po okončanju studija

Povratak kući po završetku fakulteta	Apsolutni udio	Relativni udio (u %)
DA	19	52,78
NE	17	47,22
Ukupno	36	100

Izvor: Obrada autora

Kako prikazuje Tablica 8., 52,78% ispitanika odgovorilo je kako se planiraju vratiti u roditeljski dom po završetku fakulteta, dok se 47,22% ispitanika izjasnilo kako se ne planira vratiti.

Sljedeća tri pitanja su se odnosila na osobne navike studenata. Upitani o konzumaciji duhanskih proizvoda, 73,24% ispitanika izjasnilo se da ne konzumira duhanske proizvode, a 26,76% studenata iste konzumira.

U nastavku slijedi Tablica 9. koja prikazuje strukturu ispitanika po učestalosti konzumiranja alkohola.

Tablica 9. Strukturalni prikaz ispitanika prema učestalosti konzumiranja alkohola

Učestalost konzumacija alkohola	Apsolutni udio	Relativni udio (u %)
1 – 3 x mjesečno	35	74,47
1x tjedno	7	14,89
2 – 3x tjedno	3	6,38
3< x tjedno	1	2,13
Ostalo	1	2,13
Ukupno	47	100

Izvor: Obrada autora

Upitani o konzumaciji alkohola, njih 68,11% (47 osobe od 69 ispitanih) ispitanika navelo je da konzumiraju, od toga najveći broj ispitanika (74,47%) izjasnio se kako konzumiraju alkohol jednom do tri puta mjesečno.

Sljedeće pitanje se odnosilo na učestalost odlazaka mladih u večernji izlazak.

Tablica 10. Strukturalni prikaz ispitanika prema učestalosti odlazak u večernji izlazak

Broj izlazaka	Apsolutni udio	Relativni udio (u %)
1 – 3 x mjesečno	39	55,71
2 - 3x tjedno	10	14,29
Ne izlazim	10	14,29
1x tjedno	5	7,14
Ostalo	5	7,14
3< x tjedno	1	1,43
Ukupno	70	100

Izvor: Obrada autora

Najviše studenata, 55,71%, izlazi tri ili više puta tjedno, dok 14,29% studenata uopće ne izlazi.

Tablica 11. Struktura ispitanika prema posjedovanju vozačke dozvole B kategorija

Posjedovanje B kategorije	Apsolutni udio	Relativnu udio (u %)
Da	49	70
Ne	21	30
Ukupno	70	100

Izvor: Obrada autora

Po pitanju posjedovanja vozačka dozvole 70% ispitanika ima dozvolu B kategorija za osobni automobil.

Sljedeće pitanje se odnosilo na izvore financiranja tijekom studija (Tablica 12.)

Tablica 12. Struktura ispitanika prema financiranja obrazovanja

Oblici financiranja	Apsolutni udio	Relativnu udio (u %)
Uz pomoć roditelja	40	56,34
Isključivo roditelji	18	25,35
Samostalno	12	16,90
Ostalo	1	1,40
Ukupno	71	100

Izvor: Obrada autora

Anketirani su redoviti studenti, te su odgovori sukladni očekivanjima, 81,69% studenata financira svoje obrazovanje uz pomoć ili isključivo roditelja.

Upitani o mogućem budućem aktivnom sudjelovanju u politici, većina (71,83%) to ne planira.

Sljedeće pitanje se odnosilo na najčešće aktivnosti u slobodno vrijeme, uz mogućnost višestrukih odgovora (Tablica 13.)

Tablica 13. Struktura ispitanika prema aktivnostima u slobodno vrijeme

Aktivnosti	Apsolutni udio	Relativni udio (u %)
Gledanje filmova i serija	43	29,25
Slušanje muzike	36	24,49
Sportske aktivnosti	36	24,49
Društveni rad	15	10,20
Čitanje knjiga	13	8,84
Ostalo	4	2,72
Ukupno	147	100

Izvor: Obrada autora

Ispitanici najviše gledaju filmove i serije (29,25%), podjednako slušaju muziku (24,49%) i bave se sportskim aktivnostima (24,49%). Možemo zaključiti kako se 53,74% studenata u slobodno vrijeme bavi nekim od audiovizualnih aktivnosti, dok 24,49% nekom vrstom tjelesne aktivnosti, te 10,20% društvenim radom.

Iduće pitanje se odnosilo na zadovoljstvo studenata vlastitim društvenim položajem/aktivnostima (Tablica 14.)

Tablica 14. Strukturalni prikaz ispitanika prema zadovoljstvu društvenim položajem/aktivnostima

Zadovoljstvo društvenim položajem/aktivnostima	Apsolutni udio	Relativni udio (u %)
Da	41	57,75
Uglavnom	26	36,62
Ne	4	5,63
Ostalo	0	0
Ukupno	71	100

Izvor: Obrada autora

94,37% ispitanika izjasnilo se kako je zadovoljno ili uglavnom zadovoljno svojim društvenim položajem/aktivnostima, a 5,63% nije zadovoljno društvenim položajem/aktivnostima.

Sljedeća tablica prikazuje percepcije zadovoljstva ispitanika demokracijom u Hrvatskoj.

Tablica 15. Strukturalni prikaz ispitanika prema percepcijama zadovoljstva demokracijom u RH

Zadovoljstvo demokracijom u RH	Apsolutni udio	Relativni udio (u %)
Ne	25	34,72
Djelomično	22	30,55
Ne znam	18	25
Da	7	9,72
Ukupno	72	100

Izvor: Obrada autora

Udio od 9,72% koji su zadovoljni demokracijom u RH moglo bi se, a može i trebalo detaljnije istražiti, te riješiti problematiku koja je vezana uz nezadovoljstvo demokratskom vlasti u RH.

U sljedećem pitanju ispitivana je percepcija studenata o dosadašnjoj strategiji i načinu upravljanja fakulteta kojeg pohađaju ispitanici.

Tablica 16. Strukturalni prikaz ispitanika prema zadovoljstvu strategijom i načinom upravljanja fakulteta kojeg pohađaju ispitanici

Zadovoljstvo na FET-u	Apsolutni udio	Relativnu udio (u %)
Da	33	46,48
Djelomično	31	43,66
Ne	5	7,04
Ne znam	2	2,81
Ukupno	71	100

Izvor: Obrada autora

90,14% ispitanika je zadovoljstvo ili djelomično zadovoljstvo strategijom i načinom upravljanja fakultetom, dok je nezadovoljstvo 7,04%.

Smatraju li studenti da će stečenim kompetencijama po završetku studija biti dovoljno konkurentni na tržištu rada, pokazati će nam dani odgovori u Tablici 17.

Tablica 17. Percepcija studenata o konkurentnosti stečenim kompetencijama po završetku fakulteta

Konkurentnosti stečenih kompetencija	Apsolutni udio	Relativni udio (u %)
Da	34	47,89
Djelomično	18	25,35
Ne znam	11	15,49
Ne	8	11,27
Ostalo	0	0
Ukupno	71	100

Izvor: Obrada autora

Zanimljivo je uočiti kako 73,24% studenata smatra kako će po završetku studija biti konkurentni (njih 47,89%) ili djelomično konkurentni (25,35%), 15,49% ne zna, a 11,27% studenata smatra da po završetku fakulteta neće biti dovoljno konkurentni na tržištu rada sa stečenim kompetencijama.

Drugi dio istraživanja: Stavovi studenata o hrvatskom gospodarstvu

Upitani postoji li u Hrvatskoj povoljna poduzetnička klima za razvoj poduzetništva mladih, 42,19% ispitanika smatra kako poduzetnička klima nije pogodna za razvoj potencijala mladih i ostalih, 35,94% ispitanika smatra kako ima djelomično pogodnu klimu, dok 21,88% smatra da ima pogodnu klimu.

Sljedećim pitanjem nastojalo se utvrditi planiraju li studenti svoji budući život u Hrvatskoj (Tablica 18.)

Tablica 18. Strukturalni prikaz ispitanika prema planiranju budućnosti u Hrvatskoj

Budućnost u Hrvatskoj?	Apsolutni udio	Relativni udio (u %)
Da	33	47,14
Ne znam	30	42,86
Ne	7	10
Ostalo	0	0
Ukupno	70	100

Izvor: Obrada autora

Rezultati istraživanja pokazuju kako manje od 50%, točnije 47,14%, ispitanika planira ostati živjeti u RH.

Sljedeće se pitanja odnosilo na spremnost mladih na samozapošljavanje.

Tablica 19. Struktura ispitanika prema spremnosti na pokretanje vlastitog posla

Pokretanje vlastitog posla	Apsolutni udio	Relativni udio (u %)
Ne znam	42	54,54
Ne	27	35,06
Da	8	10,89
Ostalo	0	0
Ukupno	77	100

Izvor: Obrada autora

Samo 10,89% studenata spremno je pokrenuti vlastitu poslovnu aktivnost. Neki od navedenih poslova bili su: knjigovodstveni ured, seoski turizam, glazbeni studio, obrt za rekreacijsko jahanje,...

Slijedeća tri pitanja odnosila su se na spremnost iseljavanja iz Hrvatske. Upitani, ukoliko svoju budućnost planiraju izvan Hrvatske, na koji kontinent planiraju iseliti, dvije trećine studenata (66,67%, odn. 38 od dobivenih 57 odgovora) planira otići u europske zemlje. Najčešće se spominju zemlje Njemačka, Irska, Austrija, Švicarska. Upitani o razlozima odlaska, najčešći odgovori bili su 51,94% uvjeti rada, 23,38% obrazovanje, 12,99% funkcioniranje javne uprave te 11,69% transparentnost podataka. Kada bi se navedeni ograničavajući uvjeti življenja promijenili, 65,22% bi se vratilo u RH, njih 21,74% studenata smatra, iako bi se navedeni uvijete mogli poboljšati, nisu se spremni vratiti dok 13,04% smatra kao se uvjeti neće promijeniti te se nisu spremni vratiti. Visokih 95,59% ispitanika smatra da je opravdano što Hrvati iseljavaju u inozemstvo.

S obzirom na uvjete življenja u Hrvatskoj u budućnosti, 79,10% ispitanika ima negativna očekivanja, a tek 20,90% njih ima pozitivna očekivanja o poboljšanju uvjeta života.

Zanimljivo je istaknuti kako 70,15% mladih smatra kako su mladi ključni pokretači budućeg razvoja hrvatskog gospodarstva. Većina (69,01%) smatra kako mladi mogu biti pokretači promjena u Hrvatskoj, ne slaže se vrlo mali dio ispitanik (4,23%), dok više od četvrtine (26,76%) ne zna.

Nužne promjene, koje bi trebale predvoditi sadašnje i buduće vlade, u svrhu povećanja kvalitete življenja u Hrvatskoj ispitanici očekuju u sljedećim područjima: zdravstvo, obrazovanje, korupcija, javna uprava,... Kada je razvoj gospodarstva u pitanju, 37,31% ispitanika smatra kako bi industrija (u kojem god obliku) trebala biti vodeća djelatnost u RH. Na pitanje u koja bi područja ulagali u RH za razvoj i boljitak, od 86 danih odgovora najviše se ističu: poljoprivreda, uslužne djelatnosti, brodogradnja, zdravstvo, obrazovanje, itd.

Sljedeće pitanje se odnosilo na prepoznavanje ključnih prepreka u razvoju hrvatskog gospodarstva.

Tablica 20. Prema mišljenju ispitanika ključne prepreke u razvoju hrvatskog gospodarstva

Prepreke rasta i razvoja u RH	Apsolutni udio	Relativni udio (u %)
Korupcija	49	35,77
Stabilnost Vlade	29	21,17
Porezna regulativa	27	19,71
Učinkovitost javne uprave	19	13,87
Radno zakonodavstvo	13	9,49
Ostalo	0	0
Ukupno	137	100

Izvor: Obrada autora

Ključnim preprekama prepoznati su: korupcija (35,77%), stabilnost Vlade (21,17%), porezna regulativa (19,71%), učinkovitost javne uprave (13,87%), radno zakonodavstvo (9,49%), itd.

Sljedeće pitanje se odnosilo na percepciju studenata o ulozi obrazovnog sustava u pripremi za potrebe tržišta rada. 66,77% smatra kako iz obrazovnog sustava neće izići pripremljeni na odgovarajući način.

Iduće pitanje se odnosilo na prepoznavanje ključnih čimbenika kvalitetnog obrazovanja (Tablica 21.)

Tablica 21. Struktura ključnih čimbenika kvalitetnog obrazovanja po mišljenju ispitanika

Čimbenici	Apsolutni udio	Relativni udio (u %)
Navike učenja	49	32,24
Način prezentiranja gradiva od strane profesora	48	31,58
Način provjere znanja	30	19,74
Količina gradiva	24	15,79
Ostalo	1	0,65
Ukupno	152	100

Izvor: Obrada autora

Na ponuđene odgovore, 32,24% ispitanika smatra kako su navike učenja najvažniji čimbenik kvalitetnog obrazovanja, 31,58% studenata smatra kako je to način/pristup prezentiranja gradiva od strane profesora. Studenti su također naveli kako smatraju da bi teorijski dijelovi gradiva trebali biti više povezani sa praktičnim dijelom gradiva, te kako bi predavanja trebala biti zanimljiva i poticati na aktivnost.

Slijedeće pitanje se odnosilo na sudjelovanje mladih u političkom životu. Ispitanici su upitani jesu li glasali na posljednjim lokalnim izborima, te planiraju li sudjelovati na predstojećim izborima za EU parlament (istraživanje je provedeno početkom svibnja 2019. godine) (Tablica 22.)

Tablica 22. Struktura izlaznosti na lokalnim izborima i preferencije izlaska na predstojećim izborima za Europski Parlament

Zadnji lokani izbori	Apsolutni udio	Relativni udio (u %)
Ne	53	75,71
Da	17	24,29
Ukupno:	70	100
Izbori za EU parlament	Apsolutni udio	Relativni udio (u %)
Da	51	72,86
Ne	19	27,14
Ukupno	70	100

Izvor: Obrada autora

Na lokalnim izborima sudjelovalo je 24,29% studenata, no za sudjelovanje na izborima za EU parlament zainteresirano je 72,86% studenata.

Analizirajući odgovore studenata na preddiplomskoj razinu studija možemo zaključiti kako je u istraživanju sudjelovalo više studentica nego studenata, najveći broj studenata ima 19 godina i završenu srednju strukovnu školu, najviše studenata upisalo je studij Turizam. 91,18% anketiranih je na prvoj godini preddiplomske razine studija, te svi navode kako su u redovitom statusu studiranja. Strani jezik koji se najviše aktivno koristi je engleski jezik (79,27%). 61,97% studenata je odraslo u Istri i Primorju, te 53,25% ispitanika živi sa roditeljima, oni koji ne žive sa roditeljima (46,48%) njih 52,78% želi se vratiti kući po završetku fakulteta. 56,34% ispitanih financira svoje obrazovanje uz pomoć roditelja, a 25,35% isključivo od strane roditelja. 26,76% studenta konzumira duhanske proizvode, 35 studenata od 45 (74,47%) konzumira

alkohol jednom do tri puta mjesečno, isto toliko puta, 55,71% anketiranih izlazi. 70% ispitanika posjeduje vozačku dozvolu za osobni automobil. U slobodno vrijeme 24,49% ispitanika bavi se sportskim aktivnostima, a 53,47% nekim od audiovizualnih aktivnosti. 57,75% ispitanika zadovoljna je društvenim položajem/aktivnostima, 9,72% zadovoljno je demokracijom u RH, a 46,48% zadovoljni su strategijom i načinom upravljanja fakultetom kojeg pohađaju, sličnim postotkom, 47,89%, smatraju kako će biti konkurentni na tržištu rada stečenim kompetencijama po završetku fakulteta, a 42,19% smatra da RH nema poduzetničku klimu za razvoj poduzetništva mladih u RH. 47,14% anketiranih planira svoju budućnost u RH, 10,89% htjelo bi pokrenuti vlastiti posao. Glavnim čimbenikom odlaska iz RH ispitanici su naveli Uvjete rada, 95,95% smatra kako je opravdano što Hrvati odlaze iz Hrvatske, 79,10% smatra kako RH ne ide prema boljoj budućnosti, a aktivnost kojoj bi se najviše trebala posvetiti sadašnja i buduće Vlade kako bi životni standard u RH bio što bolji jest Obrazovanje, dok bi se najviše trebalo ulagati u Zdravstvo. 70,15% ispitanika smatra kako je budućnost RH u rukama mladih Hrvata, a 69,01% smatra kako mladi mogu promijeniti budućnost Hrvatske u pozitivnom smjeru. Postotkom od 36,23% ispitanici se izjašnjavaju kako ih obrazovni sustav dovoljno dobro priprema za tržište rada, dok se 63,77% ne slaže sa time, a da je ključni čimbenik kvalitetnog obrazovanja Navike učenja. 37,31% ispitanika ističe kako bi industrija trebala biti vodeća djelatnost u RH, te da je glavna prepreka rastu i razvoju RH Korupcija. Na prošlim lokalnim izborima izlaznost na glasanje u ispitanika bila je 24,29%, što ukazuje na nisku izlaznost, te bi valjalo educirati i motivirati, ne samo studente, već cjelokupno građanstvo kako građani imaju prava i moć da utječu na ishode u RH.

5.2 Analiza odgovora studenata diplomskog studija

Prvi dio istraživanja: Osobna obilježja studenata

Prema spolnoj strukturi, 70% ispitanika je ženskog spola, dok 30% muškog spola. Dobna struktura prikazana je u Tablici 23.

Tablica 23. Dobna struktura studenata preddiplomskog studija

Godina starosti	Broj osoba određene god. Starosti	Udio u uk. br. Ispitanika (u %)
23	21	31,81
22	16	24,24
24	11	16,67
25	10	15,15
26	6	9,09
27	1	1,51
28	1	1,51
Ukupno	66	100

Izvor: Obrada autora

U razmatranom uzorku najzastupljeniji bili su studenti s navršениh 23 godine, njih 31,81%. Svi anketirani izjasnili su se kako pohađaju prvu godinu diplomskog studija, te kako su redoviti studenti.

Struktura ispitanika prema završenoj srednjoj školi prikazana je Tablicom 24.

Tablica 24. Struktura ispitanika prema završenoj srednjoj školi

Srednja škola	Apsolutni udio	Relativni udio(u %)
Strukovne škole	48	71,64
Gimnazija	18	26,87
Umjetničke škole	1	1,49
Ukupno	67	100

Izvor: Obrada autora

U strukturi ispitanih studenata koju su srednju školu završili najzastupljenija je srednja strukovna škola sa 71,64%, Gimnazija sa 26,87%, te umjetnička sa 1,49%.

Struktura studenata prema upisanim studijskim smjerovima prikazana je Tablicom 25.

Tablica 25. Struktura ispitanika prema upisanim studijskim smjerovima

Studijski smjer	Apsolutni udio	Relativni udio (u %)
Turizam	21	32,30
Financijski management	14	21,53
Marketinško upravljanje	14	21,53
Marketing i poduzetništvo	9	13,84
Ekonomija	4	6,15
Informatički management	3	4,61
Ukupno	65	100

Izvor: Obrada autora

U strukturi ispitanih najviše je studenata koji su upisali studij Turizam 32,30%, studij Financijski management i Marketinško upravljanje imaju jednak postotak od 21,53%, slijede ih Marketing i poduzetništvo sa 13,84%, Ekonomija sa 6,15%, te Informatički management sa 4,61%.

U Tablici 26. je navedena struktura studenata s obzirom na aktivno korištenje stranog jezika.

Tablica 26. Struktura ispitanika prema aktivnom korištenju stranih jezika

Strani jezik	Apsolutni udio	Relativni udio (u %)
Engleski	57	69,51
Talijanski	12	14,63
Njemački	8	9,75
Niti jedan jezik	2	2,43
Francuski	1	1,21
Albanski	1	1,21
Slovenski	1	1,21
Ukupno	82	100

Izvor: Obrada autora

Sveukupno 62 ispitanika aktivno koriste 82 jezika. Prema strukturi ispitanika aktivnog korištenja stranog jezika, engleski jezika, kao najzastupljeniji, aktivno se koristi u udjelu od 69,51%, 2,43% ispitanika ne koriste niti jedan strani jezik.

Tablica 27. prikazuje strukturu ispitanika s obzirom na regiju odrastanja.

Tablica 27. Struktura ispitanika prema regiju odrastanja

Regije Hrvatske	Apsolutni dio	Relativni udio (u %)
Istra i Primorje	10	57,70
Središnja Hrvatska	9	13,43
Sjever Hrvatske	7	10,44
Istočna Hrvatska	6	8,95
Dalmacija	3	4,47
Grad Zagreb	2	2,98
Ukupno	67	100

Izvor: Obrada autora

Skoro 60%, točnije 57,70%, studenata odraslo je u Istri i Primorju, dok je najmanji broj studenata odraslo u gradu Zagrebu (2,98%).

Sljedeća tablica prikazuje strukturu ispitanika prema stambenom statusu.

Tablica 28. Struktura stambenog statusa anketiranih

Stambeni status	Apsolutni udio	Relativni udio (u %)
Živim s roditeljima	35	51,47
Kao podstanar	28	41,17
U vlastitom stanu	4	5,88
U studentskom domu	1	1,47
Ukupno	68	100

Izvor: Obrada autora

Udio ispitanika od 51,47% koji žive sa roditeljima, usko je povezano sa strukturom ispitanika prema mjestu odrastanja (57,70% ispitanika odraslo je u Istri i Primorju), 48,53% ispitanika napustilo je roditeljski dom.

Slijedeće pitanje se odnosilo na studente koji ne žive s roditeljima koji su upitani o povratku u obiteljski dom po završetku studija.

Tablica 29. Struktura ispitanika prema namjerama o povratku u roditeljski dom po okončanju studija

Povratak kući po završetku fakulteta	Apsolutni udio	Relativni udio (u %)
NE	21	70
DA	9	30
Ukupno	30	100

Izvor: Obrada autora

Kako Tablica 29. prikazuju, 70% ispitanika izjasnilo se kako se ne planira vratiti u roditeljski dom po završetku studija, dok se 30% ispitanika planira vratiti.

Slijedeća tri pitanja su se odnosila na osobne navike studenata. Upitani o konzumaciji duhanskih proizvoda, 68,65% ispitanika izjasnilo se kako ne konzumira, a 31,35% studenata iste konzumira.

U nastavku slijedi Tablica 30. koja prikazuje struktura ispitanika po učestalost konzumiranja alkohola.

Tablica 30. Strukturalni prikaz ispitanika prema učestalost konzumiranja alkohola

Učestalost konzumacija alkohola	Apsolutni udio	Relativni udio (u %)
1 – 3 x mjesečno	29	54,71
1x tjedno	10	18,86
2 – 3x tjedno	7	13,20
Ostalo	4	7,54
3< x tjedno	2	3,77
Ukupno	53	100

Izvor: Obrada autora

Upitani o konzumaciji alkohola, njih 77,61% (52 osobe od 67 ispitanih) navelo je da konzumiraju alkohol, od toga najveći broj ispitanika (54,71%) izjasnilo se kako konzumiraju alkohol jednom do tri puta mjesečno.

Slijedeće pitanje se odnosilo na učestalost odlazaka mladih u večernji izlazak.

Tablica 31. Strukturalni prikaz ispitanika prema učestalosti odlazaka u večernji izlazak

Br. izlazaka u noćni život	Apsolutni udio	Relativni udio (u %)
1 – 3 x mjesečno	35	52,23
Ne izlazim	14	20,90
2 - 3x tjedno	7	10,44
1x tjedno	6	8,95
Ostalo	5	7,46
Ukupno	67	100

Izvor: Obrada autora

Najviše studenata, 52,23%, izlazi tri ili više puta mjesečno, dok čak 20,90% studenata ne izlazi.

Tablica 32. Struktura posjedovanja vozačka dozvole B kategorija

Posjedovanje B kategorije	Apsolutni udio	Relativnu udio (u %)
Da	52	77,61
Ne	12	17,91
Ukupno	67	100%

Izvor: Obrada autora

Po pitanju posjedovanja vozačka dozvole 77,61% ispitanika ima dozvolu B kategorija za osobni automobil.

Slijedeće pitanje odnosilo se na izvore financiranja tijekom studija (Tablica 33.)

Tablica 33. Struktura ispitanika prema financiranja obrazovanja

Oblici financiranja	Apsolutni udio	Relativnu udio (u %)
Uz pomoć roditelja	31	46,26
Samostalno	23	34,32
Isključivo roditelji	12	17,91
Ostalo	1	1,49
Ukupno	67	100

Izvor: Obrada autora

Anketirani studenti su redoviti, te su odgovori sukladni očekivanjima , 80,58% financira svoje obrazovanje uz pomoć ili isključivo roditelja.

Upitano o mogućem budućem aktivnom sudjelovanju u politici, većina (82,54%) to ne planira.

Sljedeće pitanje se odnosilo na najčešće aktivnosti u slobodno vrijeme uz mogućnost višestrukih odgovora (Tablica 34.)

Tablica 34. Struktura ispitanika prema aktivnostima u slobodno vrijeme

Aktivnosti	Apsolutni udio	Relativni udio (u %)
Gledanje filmova i serija	45	29,60
Slušanje muzike	38	25
Sportske aktivnosti	32	21,05
Čitanje knjiga	23	15,13
Društveni rad	9	5,92
Ostalo	5	3,28
Ukupno	152	100

Izvor: Obrada autora

Ispitanici najviše gledaju filmove i serije (29,60%), zatim slušaju muziku (25%), bave se sportskim aktivnostima (21,05%). Možemo zaključiti kako se 54,6% studenata u slobodno vrijeme bavi nekim od audiovizualnih aktivnosti, dok 21,05% nekom vrstom tjelesne aktivnosti, te se 5,92% ispitanika bavi društvenim radom.

Iduće pitanje se odnosilo na zadovoljstvo studenata vlastitim društvenim položajem/aktivnostima, odgovori su prikazani u sljedećoj tablici (Tablica 35.)

Tablica 35. Strukturalni prikaz ispitanika prema zadovoljstvu društvenim položajem/aktivnostima

Zadovoljstvo društvenim položajem/aktivnostima	Apsolutni udio	Relativni udio (u %)
Da	40	60,60
Uglavnom	18	27,27
Ne	7	10,60
Ostalo	1	1,51
Ukupno	66	100

Izvor: Obrada autora

87,87% ispitanika izjasnilo se kako je zadovoljno ili uglavnom zadovoljno svojim društvenim položajem/aktivnostima, a 10,60% nije zadovoljno društvenim položajem/aktivnostima.

Sljedeća tablica prikazuje percepcije zadovoljstva ispitanika demokracijom u Hrvatskoj.

Tablica 36. Strukturalni prikaz ispitanika prema percepcijama zadovoljstva demokracijom u Hrvatskoj

Zadovoljstvo demokracijom u RH	Apsolutni udio	Relativni udio (u %)
Ne	29	43,28
Djelomično	25	37,31
Da	7	10,44
Ne znam	6	8,95
Ukupno	67	100

Izvor: Obrada autora

Udio od 10,44% koji su zadovoljni demokracijom u RH moglo bi se, a može i trebalo detaljnije istražiti, te riješiti problematiku koja je vezana uz nezadovoljstvo demokratske vlasti u RH.

U sljedećem pitanju ispitivana je percepcija studenata o dosadašnjoj strategiji i načinu upravljanja fakultetom kojeg pohađaju ispitanici.

Tablica 37. Strukturalni prikaz ispitanika prema zadovoljstvu strategijom i načinom upravljanja fakulteta kojeg pohađaju ispitanici

Zadovoljstvo na FET-u	Apsolutni udio	Relativnu udio (u %)
Djelomično	45	67,16
Da	13	19,40
Ne	5	7,46
Ne znam	4	5,97
Ukupno	67	100

Izvor: Obrada autora

86,56% ispitanika zadovoljna ili djelomično je zadovoljna strategijom i načinom upravljanja fakultetom, dok je nezadovoljno 7,46%.

Smatraju li studenti da će stečenim kompetencijama po završetku studija biti dovoljno konkurentni na tržištu rada, pokazati će nam dani odgovori u Tablici 38.

Tablica 38. Percepcija studenata o konkurentnosti stečenih kompetencija po završetku studija

Konkurentnosti stečenih kompetencija	Apsolutni udio	Relativni udio (u %)
Djelomično	22	32,83
Da	17	25,37
Ne	17	25,37
Ne znam	8	11,94
Ostalo	3	4,47
Ukupno	67	100

Izvor: Obrada autora

Zanimljivo je uočiti kako 58,20% studenata smatra kako će po završetku studija biti konkurentni (njih 25,37%) ili djelomično konkurentni (32,83%). Dok 25,37% smatra da neće biti konkurentni, a 11,94% ne zna.

Drugi dio istraživanja: Stavovi studenata o hrvatskom gospodarstvu

Upitani postoji li u Hrvatskoj povoljna poduzetnička klima za razvoj poduzetništva mladih, 43,08% ispitanika smatra kako poduzetnička klima nije povoljna za razvoj potencijala mladih i ostalih, isto toliko smatra da ima djelomičnu, a 13,85% smatra da ima povoljnu poduzetničku klimu.

Slijedećim pitanjem nastojalo se utvrditi planiraju li studenti budući život u Hrvatskoj (Tablica 40.)

Tablica 39. Strukturalni prikaz ispitanika prema planiranju budućnosti u Hrvatskoj

Budućnost u Hrvatskoj?	Apsolutni udio	Relativni udio (u %)
Da	36	53,73
Ne znam	25	37,31
Ne	4	5,97
Ostalo	2	2,99
Ukupno	67	100

Izvor: Obrada autora

Rezultati istraživanja pokazuju kako manje od 54%, točnije 53,73%, ispitanika planira ostati živjeti u RH.

Slijedeće se pitanje odnosilo na spremnost mladih na samozapošljavanje.

Tablica 40. Struktura ispitanika prema spremnosti na pokretanje vlastitog posla

Pokretanje vlastitog posla	Apsolutni udio	Relativni udio (u %)
Ne znam	34	50,75
Ne	24	35,82
Da	8	11,94
Ostalo	1	1,49
Ukupno	67	100

Izvor: Obrada autora

Samo 11,94% studenata spremno je pokrenuti vlastitu poslovnu aktivnost. Neki od navedenih poslova bili su: ruralni turizam, knjigovodstveni obrt, obrt za proizvodnju sokova, OPG,...

Slijedeća tri pitanja odnosila su se na spremnost iseljavanja iz Hrvatske. Upitani, ukoliko svoju budućnost planiraju izvan Hrvatske, na koji kontinent planiraju iseliti, 97,06% odn. 33 od dobivenih 34 odgovora planira otići u europske zemlje. Najčešće se spominju Austrija, Njemačka, Švicarska, Engleska. Upitani o razlozima odlaska, najčešći su odgovori bili 46,42% uvjeti rada, 28,57% funkcioniranje javne uprave, 10,71% obrazovanje, 8,93% transparentnost podataka, stil života, pošteno plaćen posao, kvaliteta i standard življenja, obiteljske veze, politika i dr. Kada bi se navedeni ograničavajući uvjeti življenja promijenili, 78,79% bi se vratilo u RH, njih 12,12% studenata smatra kako se uvjeti neće promijeniti te se nisu spremni vratiti, dok 9,09% smatra, kada bi se navedenu uvjeti mogli poboljšati, nisu se spremni vratiti. Visokih 85,07% ispitanih smatra da je opravdano što Hrvati iseljavaju u inozemstvo.

S obzirom na uvjete življenja u Hrvatskoj budućnosti, 68,66% ispitanika ima negativna očekivanja, a tek 31,34% njih ima pozitivna očekivanja o poboljšanju uvjeta življenja.

Zanimljivo je istaknuti kako 76,11% mladih smatra kako su mladi ključni pokretači budućeg razvoja hrvatskog gospodarstva. Većina (71,21%) smatra kako mladi mogu biti pokretači promjena u Hrvatskoj, ne slaže se vrlo mali dio ispitanika (7,75%), 18,18% ispitanika ne zna.

Nužne promjene, koje bi trebale predvoditi sadašnje i buduće vlade, u svrhu povećanja kvalitete življenja u Hrvatskoj ispitanici očekuju u slijedećim područjima: korupcija, javna uprava, konkurentnost, obrazovanje,... Osim navedenih aktivnosti anketirani naglašavaju potrebu za razvojem konkurentskih prednosti, olakšanje financiranja mladih i ostalih, povećanje zdravstvenog standarda usluga, smanjenje uvoza, razvijanje drugih djelatnosti uz smanjenje uslužne djelatnosti, stvaranje pogodnije poduzetničke klime, itd.

Kada je razvoj gospodarstva u pitanju, 61,67% ispitanika smatra kako bi industrija (u kojem god obliku) trebala biti vodeća djelatnost u RH. Na pitanje u koja bi područja ulagali u RH za razvoj i boljitak, od 131 danih odgovora naviše se ističu: poljoprivredna industrija, uslužne djelatnosti, brodogradnja, IT, prehrambena, obrazovanje, itd.

Slijedeće pitanje se odnosilo na prepoznavanje ključnih prepreka u razvoju hrvatskog gospodarstva.

Tablica 41. Po mišljenju ispitanika ključne prepreke u razvoju hrvatskog gospodarstva

Prepreke rasta i razvoja u RH	Apsolutni udio	Relativni udio (u %)
Korupcija	50	30,12
Porezna regulativa	33	19,88
Učinkovitost javne uprave	32	19,27
Stabilnost Vlade	28	16,86
Radno zakonodavstvo	23	13,86
Ukupno	166	100

Izvor: Obrada autora

Ključnim preprekama prepoznati su: korupcija (30,12%), porezna regulativa (19,88%), učinkovitost javne uprave (19,27%), stabilnost vlade (16,86%), radno zakonodavstvo (13,86%).

Slijedeće pitanje se odnosilo na percepciju studenata o ulozi obrazovnog sustava u pripremi za potrebe tržišta rada. 67,19% smatra kako iz obrazovnog sustava neće izići pripremljeni na odgovarajući način.

Iduće pitanje se odnosilo na prepoznavanje ključnih čimbenika kvalitetnog obrazovanja (Tablica 42.)

Tablica 42. Struktura ključnih čimbenika kvalitetnog obrazovanja po mišljenju ispitanika

Čimbenici	Apsolutni udio	Relativni udio (u %)
Način prezentiranja gradiva od strane profesora	60	40
Navike učenja	40	26,67
Način provjere znanja	25	16,67
Količina gradiva	23	15,33
Ostalo	2	1,33
Ukupno	150	100

Izvor: Obrada autora

Na ponuđene odgovore, 40% ispitanika smatra kako je način/pristup prezentiranja gradiva od strane profesora, najvažniji čimbenik kvalitetnog obrazovanja, 26,67% ispitanika smatra kako su to navike učenja. Studenti su također naveli kako smatraju da bi teorijski dijelovi gradiva trebali biti povezani sa praktičnim dijelom gradiva, te kako treba reducirati i usmjeriti gradivo na potrebe i razvoj tržišta.

Slijedeće pitanje se odnosilo na sudjelovanje mladih u političkom životu. Ispitanici su upitani jesu li glasali na posljednjim lokalnim izborima, te planiraju li sudjelovati na predstojećim izborima za EU parlament (istraživanje je provedeno početkom svibnja 2019.)

Tablica 43. Struktura izlaznosti na lokalnim izborima i preferencije izlaska na predstojećim izborima za Europski Parlament

Zadnji lokani izbori	Apsolutni udio	Relativni udio (u %)
Da	37	56,92
Ne	28	43,08
Ukupno	65	100
Izbori za EU parlament	Apsolutni udio	Relativni udio (u %)
Da	43	66,15
Ne	22	33,85
Ukupno	65	100

Izvor: Obrada autora

Na lokalnim izborima sudjelovalo je 56,92%, dok za sudjelovanje na izborima za EU parlament zainteresirano je 66,15%.

Analizirajući odgovore studenata na diplomskoj razini studija možemo zaključiti kako je u istraživanju sudjelovalo više studentica nego studenata, najveći broj studenata ima 23 godine i završenu srednju strukovnu školu, najviše je studenata upisalo studij Turizam. Svi studenti izjasnili su se kao su na prvoj godini diplomskog studija, te da su u redovitom statusu studiranja. Strani jezik koji se najviše koristi je engleski jezik (69,51%). 57,70% studenata je odraslo u Istri i Primorju, te 51,47% ispitanika živi sa roditeljima, oni koji ne žive sa roditeljima (48,53%) njih 70% želi se vratiti kući po završetku fakulteta. 46,26% ispitanih financira svoje obrazovanje uz pomoć roditelja, a 17,91% isključivo od strane roditelja. 31,35% studenata konzumira duhanske proizvode, 29 studenata od 53 (54,71%) konzumira alkohol jednom do tri puta mjesečno, dok 52,23% studenata izlazi tri ili više puta mjesečno. 77,61% ispitanika posjeduje vozačku dozvolu za osobni automobil. U slobodno vrijeme 21,05% ispitanika bavi se sportskim aktivnostima, a 54,6% nekim od audiovizualnih aktivnosti. 60,60% ispitanika zadovoljna je društvenim položajem/aktivnostima, 10,44% njih zadovoljna je demokracijom u RH, a 19,40% ispitanika zadovoljna je strategijom i načinom upravljanja fakultetom kojeg pohađaju, sa postotkom od 25,37% studenti smatraju kako će biti konkurentni na tržištu rada stečenim kompetencijama po završetku fakulteta, a 43,08% ispitanika smatra da RH nema poduzetničku klimu za razvoj poduzetništva mladih u RH. 53,73% anketiranih planira svoju budućnost u RH, a 11,94% htjelo bi pokrenuti vlastiti posao. Glavnim čimbenikom odlaska iz RH ispitanici su naveli Uvjete rada, 85,07% anketiranih smatra kako je opravdano što Hrvati odlaze iz RH, 68,66% smatra kako RH ne ide prema boljoj budućnosti, a aktivnost kojoj bi se najviše trebala posvetiti pažnja sadašnje i budućih Vlada kako bi životni standard bio što bolji jest Korupcija, dok bi se najviše trebalo ulagati u Konkurentnost na tržištu. 76,11% ispitanika smatra kako je budućnost RH u rukama mladih Hrvata, a 71,21% smatra kako mladi mogu promijeniti budućnost Hrvatske u pozitivnom smjeru. Postotkom od 32,81% ispitanici se izražavaju kako ih obrazovni sustav dovoljno dobro priprema za tržište rada, dok se 67,19% ne slaže sa time i da je ključni čimbenik kvalitetnog obrazovanja Način prezentiranja gradiva od strane profesora. 61,67% ispitanika ističe kako bi industrija trebala biti vodeća djelatnost u RH, te da je glavna prepreka rastu i razvoju gospodarstvu RH Korupcija. Na prošlim je

lokalnim izborima izlaznost na glasanje u ispitanika bila je 56,92%. Valjalo bi educirati i motivirati, ne samo studente, već cjelokupno građanstvo kako građani imaju prava i moć da utječu na ishode u RH.

5.3 Komparativna analiza provedenih istraživanja

Prvi dio istraživanja se odnosio na osobna obilježja studenata. U provedenom istraživanju sudjelovao je više studentica od studenata u obje promatrane skupine. Najveći dio studenata završilo je strukovne škole. Studenti su najčešće studirali na smjeru Turizam (ukupno 30,94% od ukupnog uzorka). Svi anketirani studenti imaju redoviti status studiranja. Najzastupljeniji strani jezik koji se aktivno koristi jest engleski jezik u udjelu od 74,39%, studenti preddiplomske razine u većoj mjeri aktivno koriste engleski jezik za 10 postotnih bodova. Od cjelokupnog broja odgovora 59,84% studenata odraslo je u Istri i Primorju. Preko 50% studenata, točnije 52,50% studenata živi s roditeljima, što se uklapa u postotak od 59,84% studenata koji su odrasli u Istri i Primorju. Postotak od 47,50% studenata ne živi sa roditeljima što ukazuje da skoro svaki drugi student od 18. do 29. godine života više ne živi sa roditeljima. Upitani o konzumaciji duhanskih proizvoda više ih konzumiraju studenti na diplomskoj razini (31,35%) od studenata na preddiplomskoj razini (26,76%), sveukupno 29,05%. Upitani o konzumaciji alkohola, učestalije je kod studenata diplomskog studija (77,61%) nego kod preddiplomskog (68,11%), sveukupno 72,86% ispitanih, i obje skupine u prosjeku to čine jednom do tri puta mjesečno, dok na diplomskoj razini 20,90% studenata ne izlazi na preddiplomskoj taj je broj malo manji i iznosi 14,29%. Od ukupnog broja ispitanih 73,72% ima dozvolu za upravljanje osobnim automobilom, udio studenata na diplomskoj razini je viši sa 77,61%, dok je na preddiplomskoj 70%. Upitani iz kojih se izvora financiraju svoje obrazovanje, po pitanju samostalnog financiranja, očekivano kod studenata na diplomskoj razini je viša (34,32%), za razliku od preddiplomskog (16,9%). Na pitanje o tome planiraju li se baviti aktivno javnim angažmanom 76,87% ispitanih nema tendencije (postotak je viši kod studenata diplomskog studija, diplomski 82,54%, preddiplomski 71,83%). Sportskim aktivnostima, koje osim što su aktivnosti druženja ljudi već i pozitivnog utjecaja na zdravlje, samo 25% ispitanih bavi se, dok 59,56% koristi neke od audiovizualnih komponenti u svoje slobodno vrijeme. Većina je studenata zadovoljna svojim društvenim položajem/aktivnostima što dokazuju

postotkom od 59,12%, studenti na diplomskoj razini zadovoljniji su za 2,85%. Slabašan postotak od 10,07% pokazuje nam koliko su mladi zadovoljni sa demokracijom u RH, za skoro 10% više, studenti diplomskog studija nezadovoljniji su demokracijom u RH (preddiplomski 34,72%, diplomski 43,28%). S obzirom na strategiju i način upravljanja fakultetom kojeg pohađaju ispitanici, 45,48% studenata na preddiplomskoj razini je zadovoljno, dok na diplomskoj razini tek 19,40%. Studenti preddiplomskog studija, 47,89% njih smatra kako će na tržištu stečenim kompetencijama biti dovoljno konkurentniji, dok je taj postotak za studente diplomskog studija manji za 22,52% i iznosi 25,37%.

Drugi dio istraživanja se odnosio na stavove studenata o hrvatskom gospodarstvu. Upitani o tome ima li RH pozitivnu poduzetničku klimu za mlade, zanimljivo je istaknuti kako je percepcija studenata preddiplomskog studija pozitivnija (21,88%) u odnosu na diplomskoj razini (13,85%). Sveukupno 17,87% ispitanika smatra da RH ima poduzetničku klimu. Polovina ispitanika, tj. svaki drugi student (50,36%) planira ostati u RH, na diplomskoj razini to označava postotak od 53,73%, a na preddiplomskoj 47,14%. Sličnim postotkom u obje skupine (diplomski 11,94%, preddiplomski 10,89%), 11,11% studenata iskazuje interes za otvaranjem svog vlastitog posla, u obje skupine spominju se knjigovodstveni obrt i neki od oblika uslužnih djelatnosti. Po pitanju mjesta gdje planiraju svoju budućnost, 78,02% ima preferencije prema europskim zemljama (na diplomskoj razini 97,06%, a na preddiplomskoj 66,67%.) U obje skupine sljedeće se zemlje spominju na prva tri mjesta: Austrija, Njemačka i Švicarska. Ispitanici su naveli sljedeće razloga zašto bi imigrirali u zemlje inozemstva, tj. koje čimbenike željene zemlje imaju: na prvom se mjestu nalaze uvjeti rada u obje skupine, zatim efikasnost javne uprave i ostalo. Kada bi se u RH poboljšali čimbenici zbog kojih bi mladi migrirali u inozemne zemlje, 72,01% ispitanika bi se vratilo u Hrvatsku, u ispitanika diplomske razine postotak je viši i iznosi 78,79%, dok preddiplomski iznosi 65,22%. Mladi se izjašnjavaju kako je opravdano da Hrvati emigriraju u inozemstvo (90,33%), sa postocima na preddiplomskoj razini od 95,59% i diplomskoj 85,07%. 26,12% smatra kako RH ide u smjeru bolje budućnosti, studenti diplomske razine su optimističniji i iznosi 31,34%. Sa postotkom od preko 70% ispitanici navode kako smatraju da je budućnost RH u rukama mladih (diplomski u udjelu od 76,11%, a preddiplomski 70,15%), te 70,61% smatra kako mladi mogu utjecati na pozitivne promjene u RH (diplomski u udjelu od 71,21%, a preddiplomski

69,01%). Mišljenje mladih o povećanju životnog standarda jest da bi se trebalo ulagati u zdravstvo, obrazovanje, konkurentnosti na tržištu, efikasnosti javne uprave,... Obije skupine ističu kao manu kvalitetnog obrazovanja način na koji se gradivo prezentira od strane profesora i način učenja. Na diplomskoj razini 61,67% studenata smatra kako bi industrija trebala biti vodeća djelatnost u gospodarstvu, dok je na preddiplomskoj razini taj postotak skoro upola manji i iznosi 37,31%. Ispitanici smatraju da bi se trebalo ulagati u poljoprivredu, uslužne djelatnosti, brodogradnju, zdravstvo, obrazovanje, itd., za razvoj i rast bolje gospodarske situacije u Hrvatskoj. Glavnom preprekom rasta i razvoja smatra se korupcijom u obije skupine na prvom mjestu, zatim stabilnost vlade, porezna regulativa, itd. Uspoređujući izlaznost na zadnjim lokalnim izborima, od ukupnog broja anketirani njih 40,6% je glasalo, taj je udio veći kod studenata na diplomskoj razini i iznosi 56,92%, dok je kod studenata preddiplomskog studija to tek 24,29%. Po pitanju sudjelovanja na izborima za EU parlament njih 69,5% planira glasati (istraživanje je provedeno početkom svibnja 2019.), studenti preddiplomske razine studija optimističniji su sa 72,86%, dok je to kod studenata diplomske razine 66,15%.

6. Zaključak

Mladi, kao potencijalno najkonkurentniji dio populacije, važno je usmjeravati ih u cilju što većem stjecanju znanja i vještina, kako bi razvijali i utjecali pozitivno na gospodarstvo. Poznavanjem njihovih promišljanja moguće je utjecati na izazove sa kojima se susreću i time im olakšati okolnosti odrastanja.

Aktualna demografska slika, kao i demografske projekcije za buduća razdoblja ukazuju na sve nepovoljnije demografske trendove. Uz sve veći broj starijeg stanovništva, sve većih preferencija za odlaskom iz RH, vrlo niska „želja“ mladih za bavljenje javnim angažmanom. Itd., možemo zaključiti kako je Hrvatska budućnost prilično neizvjesna, te kako je jedini „spas“ u mladima. Hrvatska mlada generacija iskazuje želje za obavljanjem aktivnosti u RH, no u samom početku imaju mišljenja kako nema perspektive zbog nesigurnosti zaposlenja, kao faktora „broj jedan“ za ostanak u domovini.

Od izuzetne je važnosti spomenuti obrazovanje i promišljanja koja mladi imaju o njemu. Po navodima u literaturi i provedenoj anketi, mladi ukazuju kako stečena znanja i vještine u obrazovanju nisu temelj za zapošljavanje, te da obrazovanje nema toliku vrijednost kao što to imaju obiteljska poznanstva i prijateljske veze.

Odlazak od kuće u sve kasnijoj životnoj dobi ili „produžena mladost“, fenomen je koji se javlja u većini europskih zemalja, pa tako i u Hrvata. Prosječna dob napuštanja roditeljskog doma je 30. godina, dok je u skandinavskim zemljama 18., čime možemo zaključiti da su mladi u Hrvatskoj dugo ovisno o roditeljima, te da je put osamostaljenja težak zbog individualnih razloga, te još bitnijih razloga, razloga okoline kao što su visoki troškovi življenja, nesigurnost zaposlenja, otežano rješavanja stambenog pitanja, stjecanje radnih mjesta putem poznanstava, dok se stečena znanja i vještine na vrednuju koliko bi trebali i ostalo razlozi sa kojima se hrvatska mladež već godinama „bori“.

Uspoređujući promišljanja studente koji su tek na početku visokog obrazovanja i studenata koji su pred sam kraj visokog obrazovanja, u pravilu su vrlo slična, što dokazuje kako većina mladih ima ista promišljanja o gospodarstvu Hrvatske. Nekoliko se područja ankete podudarilo sa podacima koji su navedeni u korištenoj literaturi, što

dokazuje kako se promišljanja nisu značajno promijenila i kako se mladi još uvijek bore sa istim izazovima.

Velik broj mladih smatra kako u Hrvatskoj poduzetnička klima nije dovoljno povoljna, te kako je iseljavanje opravdano, no odlazak i napuštanje Hrvatske zacijelo neće pridonijeti samom razvoju gospodarstva, već ga samo unazaditi. Jedini način kojim bi pojedino gospodarstvo moglo razvijati svoju konkurentnost i standard življenja, jest rad. Svjetski priznati pisac Volter, koji je rođen u 17. st. i već onda uočio što rad znači, kaže: „Rad nas spašava od tri velika zla: dosade, poroka i siromaštva“, što znači da Hrvatska bez radišnih Hrvata u Hrvatskoj nema napretka.⁷¹

Svrha je ovog rada upoznati se sa promišljanjima mladih o izazovima sa kojima se susreću u gospodarstvu, kako bi se putem javnih politika moglo utjecati na njih. Uz motiviranost za bavljenje javnim aktivnostima, adaptaciju obrazovnog (sustav kroz koji svi prolazimo) i kooperacijom sa starijom generacijom, svi zajedno, možemo formirati zajednicu u smjeru što zadovoljnijeg življenja u lijepoj, našoj domovini.

⁷¹ Prema: Lektire.hr, Voltari: *Candide ili Optimizam*, <https://www.lektire.hr/candide-ili-optimizam/>, 01.09.2019.

7. Popis literature

Knjige:

1. Ilišan, V. i Radin, F. (2007.): *Mladi: problem ili resurs*, Zagreb, Institut za društvena istraživanja u Zagrebu, Zagreb
2. Ilišan, V. (2014.): *Sociološki portret hrvatskih studenata*, Zagreb, Institut za društvena istraživanja u Zagrebu, Zagreb
3. Ilišan, V. i Spajić Vrkaš, V. (2017.): *Generacija osujećenih, Mladi u Hrvatskoj na početku 21. stoljeća*, Zagreb, Institut za društvena istraživanja u Zagrebu, Zagreb
4. Obadić, A. i Tica, J. (2016.): *Gospodarstvo Hrvatske*, Ekonomski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Zagreb
5. Ribarić, S. i Vidoša, A. (2014.): *Zdravstvena njega u zaštiti mentalnog zdravlja*, udžbenik za srednje medicinske i zdravstvene škole, Medicinska naklada Zagreb, Zagreb

Internet stranice:

1. Hrvatska.eu: *Hrvatska ukratko*, <https://croatia.eu/article.php?lang=1&id=6>
2. Hrvatska.eu: *Povijesni pregled*, <https://croatia.eu/page.php?lang=1&id=13>
3. Lektire.hr, *Voltari: Candide ili Optimizam*, <https://www.lektire.hr/candide-ili-optimizam/>
4. Republika Hrvatska, Ministarstvo gospodarstva, poduzetništva i obrta: *Klasteri konkurentnosti*, <http://investcroatia.gov.hr/klasteri-konkurentnosti/>

Ostali izvori:

1. Božić, I. (2015.): *Prirodni resursi i hrvatsko gospodarstvo*, Sveučilište Jurja Dobrile u Puli, Odjel za ekonomiju i turizam dr. Mijo Mirković, Pula
2. Čičić, V. (2018.): *Konkurentnost hrvatskog gospodarstva*, Sveučilište Jurja Dobrile u Puli, Odjel za ekonomiju i turizam dr. Mijo Mirković, Pula
3. Državni zavod za statistiku Republike Hrvatske (2013.): *Popis stanovništva, kućanstava i stanova 2011., Stanovništva prema spolu i starosti*, Državni zavod za statistiku, Zagreb

8. Popis tablica

Tablica 1. Indeks globalne konkurentnosti za republiku Hrvatsku

Tablica 2. Dobna struktura studenata preddiplomskog studija

Tablica 3. Struktura ispitanika prema završenoj srednjoj školi

Tablica 4. Struktura ispitanika prema upisanim studijskim smjerovima

Tablica 5. Struktura ispitanika prema aktivnom korištenju stranih jezika

Tablica 6. Struktura ispitanika prema regiju odrastanja

Tablica 7. Struktura ispitanika prema stambenom statusu

Tablica 8. Struktura ispitanika prema namjerama o povratku u roditeljski dom po okončanju studija

Tablica 9. Strukturalni prikaz ispitanika prema učestalosti konzumiranja alkohola

Tablica 10. Strukturalni prikaz ispitanika prema učestalosti odlazak u večernji izlazak

Tablica 11. Struktura ispitanika prema posjedovanju vozačke dozvole B kategorija

Tablica 12. Struktura ispitanika prema financiranju obrazovanja

Tablica 13. Struktura ispitanika prema aktivnostima u slobodno vrijeme

Tablica 14. Strukturalni prikaz ispitanika prema zadovoljstvu društvenim položajem/aktivnostima

Tablica 15. Strukturalni prikaz ispitanika prema percepcijama zadovoljstva demokracijom u RH

Tablica 16. Strukturalni prikaz ispitanika prema zadovoljstvu strategijom i načinom upravljanja fakulteta kojeg pohađaju ispitanici

Tablica 17. Percepcija studenata o konkurentnosti stečenim kompetencijama po završetku fakulteta

Tablica 18. Strukturalni prikaz ispitanika prema planiranju budućnosti u Hrvatskoj

Tablica 19. Struktura ispitanika prema spremnosti na pokretanje vlastitog posla

Tablica 20. Prema mišljenju ispitanika ključne prepreke u razvoju hrvatskog gospodarstva

Tablica 21. Struktura ključnih čimbenika kvalitetnog obrazovanja po mišljenju ispitanika

Tablica 22. Struktura izlaznosti na lokalnim izborima i preferencije izlaska na predstojećim izborima za Europski Parlament

Tablica 23. Dobna struktura studenata preddiplomskog studija

Tablica 24. Struktura ispitanika prema završenoj srednjoj školi

Tablica 25. Struktura ispitanika prema upisanim studijskim smjerovima

Tablica 26. Struktura ispitanika prema aktivnom korištenju stranih jezika

Tablica 27. Struktura ispitanika prema regiju odrastanja

Tablica 28. Struktura stambenog statusa anketiranih

Tablica 29. Struktura ispitanika prema namjerama o povratku u roditeljski dom po okončanju studija

Tablica 30. Strukturalni prikaz ispitanika prema učestalost konzumiranja alkohola

Tablica 31. Strukturalni prikaz ispitanika prema učestalosti odlazaka u večernji izlazak

Tablica 32. Struktura posjedovanja vozačka dozvole B kategorija

Tablica 33. Struktura ispitanika prema financiranja obrazovanja

Tablica 34. Struktura ispitanika prema aktivnostima u slobodno vrijeme

Tablica 35. Strukturalni prikaz ispitanika prema zadovoljstvu društvenim položajem/aktivnostima

Tablica 36. Strukturalni prikaz ispitanika prema percepcijama zadovoljstva demokracijom u Hrvatskoj

Tablica 37. Strukturalni prikaz ispitanika prema zadovoljstvu strategijom i načinom upravljanja fakulteta kojeg pohađaju ispitanici

Tablica 38. Percepcija studenata o konkurentnosti stečenih kompetencija po završetku studija

Tablica 39. Strukturalni prikaz ispitanika prema planiranju budućnosti u Hrvatskoj

Tablica 40. Struktura ispitanika prema spremnosti na pokretanje vlastitog posla

Tablica 41. Po mišljenju ispitanika ključne prepreke u razvoju hrvatskog gospodarstva

Tablica 42. Struktura ključnih čimbenika kvalitetnog obrazovanja po mišljenju ispitanika

Tablica 43. Struktura izlaznosti na lokalnim izborima i preferencije izlaska na predstojećim izborima za Europski Parlament

9. Prilog

ANKETA

Poštovane kolegice i kolege,

Cilj ove ankete je analiza promišljanja mladih o gospodarstvu Hrvatske, sa ciljem da se ukaže na stavove i mišljenja mladih koji su možda „trn u oku“ mladima. Objavom rezultata ove ankete dati će se osvrt na promišljanja mladih u Hrvatskoj, te ukazati na izazove sa kojima se susreću u gospodarstvu za što kvalitetnije zadovoljavanje potreba sadašnjih i budućih mladih Hrvata. Podaci će biti korišteni za analizu u završnom radu „Promišljanja mladih o gospodarstvu Hrvatske“.

Ova anketa je dobrovoljna i anonimna!

Anketa je podijeljena na dva dijela. PRVI DIO ankete odnosi se na osobne podatke ispitanika, dok se DRUGI DIO odnosi na gospodarstvo Hrvatske.

ANKETA - PRVI DIO

- I. SPOL? M / Ž (zaokružiti)
- II. DOB? _____
- III. KOJU STE SREDNJU ŠKOLU ZAVRŠILI?

- IV. KOJI STE SMJER I GODINA FAKULTETA?

- V. JESTE LI REDOVITI ILI IZVANREDNI STUDENT/ICA? (zaokružiti)
- VI. KOJI STRANI JEZIK AKTIVNO KORISTITE ?

- VII. U KOJEM DIJELU HRVATSKE STE ODRASLI? (zaokružite)
 - a) SJEVERENA HRTAVSKA
 - b) SREDIŠNJA HRVATSKA
 - c) ISTRA I PRIMORJE
 - d) ISTOČNA HRVATSKA
 - e) DALMACIJA
 - f) GRAD ZAGREB
- VIII. STANUJETE LI... (zaokružite)
 - a) SA RODITELJIMA
 - b) U VLASTITOM STANU
 - c) KAO POSTANAR
 - d) U STUDENSTSKOM DOMU
 - e) Ostalo _____
- IX. PITANJE ZA ONE KOJI NE ŽIVE SA RODITELJIMA: PLANIRATE LI SE VRATITI U RODITELJSKI DOM PO ZAVRŠETKU FAULTETA? (zaokružite) DA / NE
- X. KONZUMIRATE LI DUHANSKE PROIZVODE? (zaokružite) DA / NE
- XI. KONZUMIRATE LI ALKOHOL (zaokružite) DA / NE
AKO DA, KOLIKO ČESTO:
 - 1 PUTA TJEDNO
 - 2-3 PUTA TJEDNO
 - 3 ILI VIŠE TJEDNO
 - 1-3 PUTA MJESEČNO

- Ostalo_____
- XII.** KOLIKO PUTA MJESEČNO IZLAZITE U NOĆNI ŽIVOT? (zaokružite)
- a) 1 PUTA TJEDNO
 - b) 2-3 PUTA TJEDNO
 - c) 3 ILI VIŠE TJEDNO
 - d) 1-3 PUTA MJESEČNO
 - e) NE IZLAZIM
 - f) Ostalo_____
- XIII.** IMATE LI VOZAČKU DOZVOLU B KATEGORIJE? DA / NE (zaokružiti)
- XIV.** SVOJE OBRAZOVANJE FINANCIRATE:
- a) SAMOSTALNO
 - b) ISKLJUČIVO RODITELJI
 - c) UZ POMOĆ RODITELJA
 - d) Ostalo_____
- XV.** UKLJUČUJE LI PLANIRANJE VAŠE BUDUĆNOSTI I POLITIČKO - JAVNI ANGAŽMAN ? (zaokružite)
DA / NE
- XVI.** KAKO PROVODITE SVOJE SLOBODNO VRIJEME? (mogućnost više odgovora)
- a) ČITAJUĆI KNJIGE
 - b) GLEDAJUĆI FILMOVE I SERIJE
 - c) SLUŠAJUĆI MUZIKU
 - d) BAVEĆI SE SPORTSKIM AKTIVNOSTIMA
 - e) DRUŠTVENIM RADOM
 - f) OSTALO_____
- XVII.** JESTE LI ZADOVOLJNI SVOJIM DRUŠTVENIM POLOŽAJEM/AKTIVNOSTIMA? (zaokružite)
- a) DA
 - b) NE
 - c) UGLAVNOM
 - d) Ostalo_____
- XVIII.** JESTE LI ZADOVOLJNI DEMOKARCIJOM U HRVATSKOJ? (zaokružite)
- a) DA
 - b) NE
 - c) NE ZNAM
 - d) DJELOMIČNO
 - e) Ostalo_____
- XIX.** JESTE LI ZADOVOLJNI STRATEGIJOM I NAČINOM UPRAVLJANJA FAKULTETA KOJI POHAĐATE?
(zaokružite)
- a) DA
 - b) NE
 - c) DJELOMIČNO
 - d) NE ZNAM
 - e) Ostalo_____
- XX.** SMATRATE LI DA ĆETE STEČENIM KOMPETANCIJAMA PO ZAVRŠETKU STUDIJA BITI
DOVOLJNO KONKURENTNI NA TRŽIŠTU RADA? (zaokružite)
- a. DA
 - b. NE
 - c. DJELOMIČNO
 - d. NE ZNAM
 - e. Ostalo_____

- IX.** Mogu li mladi u Hrvatskoj pozitivno promijeniti Hrvatsku? (zaokružite)
- a) DA
 - b) NE
 - c) NE ZNAM
 - d) Ostalo _____
- X.** Po Vašem mišljenju u što bi se najviše trebalo ulagati da bi životni standard u Hrvatskoj bilo što bolji? (odabrati TRI odgovora)
- a) Konkurentnost na tržištu
 - b) Politiku i političke stranke
 - c) Javna uprava
 - d) Obrazovanje
 - e) Sport
 - f) Kultura
 - g) Zdravstvo
 - h) Socijalna skrb
 - i) Volonterstvo
 - j) Ostalo _____
- XI.** Smatrate li da Vas hrvatski obrazovni sustav dovoljno dobro priprema za tržište rada? (zaokružite) DA / NE
- XII.** Po Vašem mišljenju koji su ključni čimbenici kvalitetnog obrazovanja? (mogućnost više odgovora)
- a) Način prezentacije gradiva od strane profesora
 - b) Količina gradiva
 - c) Način provjere znanja
 - d) Navike učenja
 - e) Ostalo _____
- XIII.** Smatrate li da bi industrija trebala biti vodeća djelatnost u gospodarstvu? DA / NE
- Ako da, u koju bi Vi granu industrije ulagali u Hrvatskoj?
- _____
- _____
- Navedite 3 ključne djelatnosti u koje biste ulagali u Hrvatskoj?
- _____
- _____
- XIV.** Po Vašem mišljenju koje su glavne prepreke u rastu i razvoju Hrvatskog gospodarstva?
- a) Učinkovitost javne uprave
 - b) Korupcija
 - c) Stabilnost Vlade
 - d) Porezna regulativa
 - e) Radno zakonodavstvo
 - f) Ostalo _____
- XV.** Jeste li glasali na zadnjim lokalnim izborima? (zaokružite) DA / NE
- XVI.** Planirate li glasati na predstojećim izborima za EU parlament? (zaokružite) DA / NE
- Hvala Vam na sudjelovanju!

10. Sažetak

Cilj rada bio je analizirati promišljanja mladih o dosadašnjim obilježjima hrvatskog gospodarstva, izazovima i mogućim promjenama. Mladi kao nositelji novih vrijednosti (inovacija) i nastavljači starih (tradicije), predstavljaju temelj razvoja gospodarstva. Rad u prvom poglavlju prikazuje odabrane povijesne činjenice i analizira ključne demografske procese. Drugo poglavlje obrađuje potencijale prirodnih resursa u funkciji razvoja gospodarstva, konkurentskim obilježjima gospodarstva, te utjecajima gospodarskih kriza. U trećem poglavlju prikazuju se okolnosti odrastanja mladih, analizira percepcija i značaj obrazovanja, upoznavanje i razumijevanje sustava vrijednosti, te što su politike za mlade i koji su generacijski problemi prisuti. Za potrebe rada provedeno je empirijsko istraživanje na Fakultetu ekonomije i turizam dr. Mijo Mirković, Sveučilište Jurja Dobrile u Puli, na temu promišljanja mladih o hrvatskom gospodarstvu.

Ključne riječi: mladi, demografija, gospodarstvo, konkurentnost, budućnost, migracije, obrazovanje, ekonomija, istraživanje, Hrvatska.

11. Summary

The emphasis of the paper was to analyze young people's reflections on the characteristics of the Croatian economy so far, challenges and possible changes. Young people, as bearers of new values (innovations) and followers of old ones (traditions), are the basis of economic development. The work in chapter one presents selected historical facts and analyzes key demographic processes. The second chapter deals with the potential of natural resources in the function of economic development, the competitive characteristics of the economy, and the effects of economic crises. The third chapter presents the circumstances of youth growth, analyzes the perception and importance of education, understanding the value system, what policies are good for young people and what generational problems they present. An empirical research was conducted at the Fakultetu ekonomije i turizam dr. Mijo Mirković, Sveučilište Jurja Dobrile in Pula, on the topic of youth reflection on the Croatian economy.

Key words: youth, demography, economy, competitiveness, future, migration, education, research, Croatia.